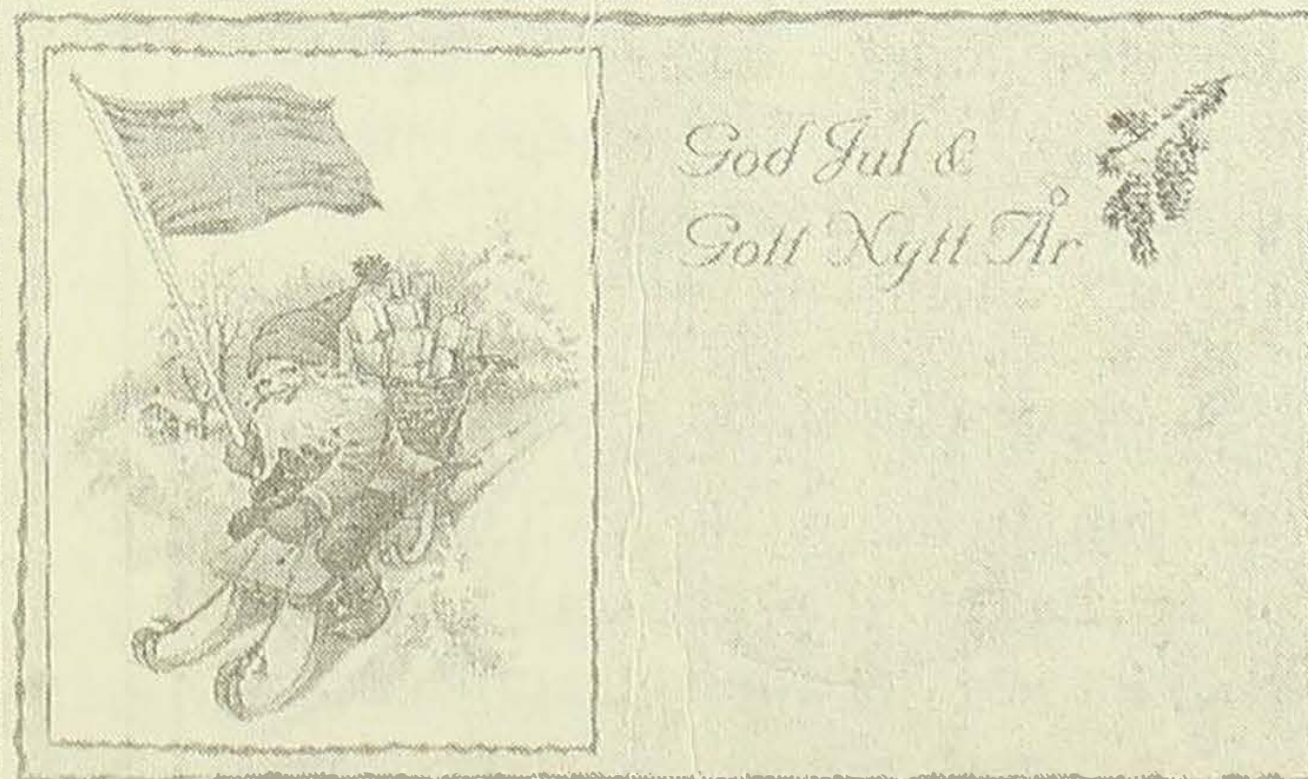
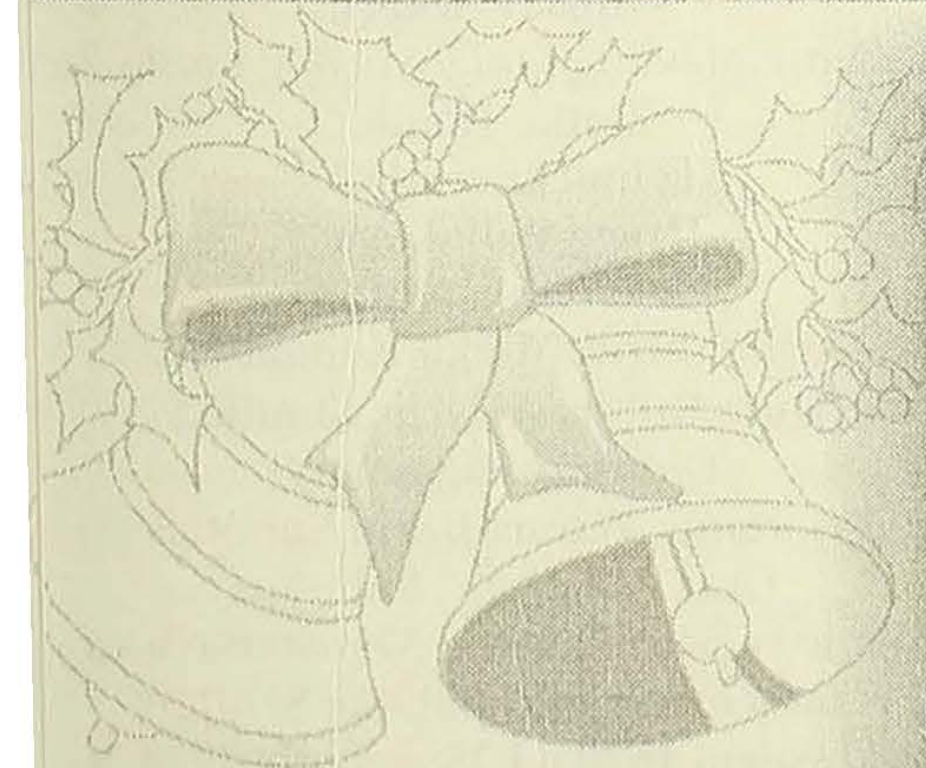

subotički dvojtjednik

godina VI. * broj 105 * 16. prosinca 2000. * cijena 7 dinara

*Svim čitateljima Uredništvo
"Žiga" želi sretan*

Božić

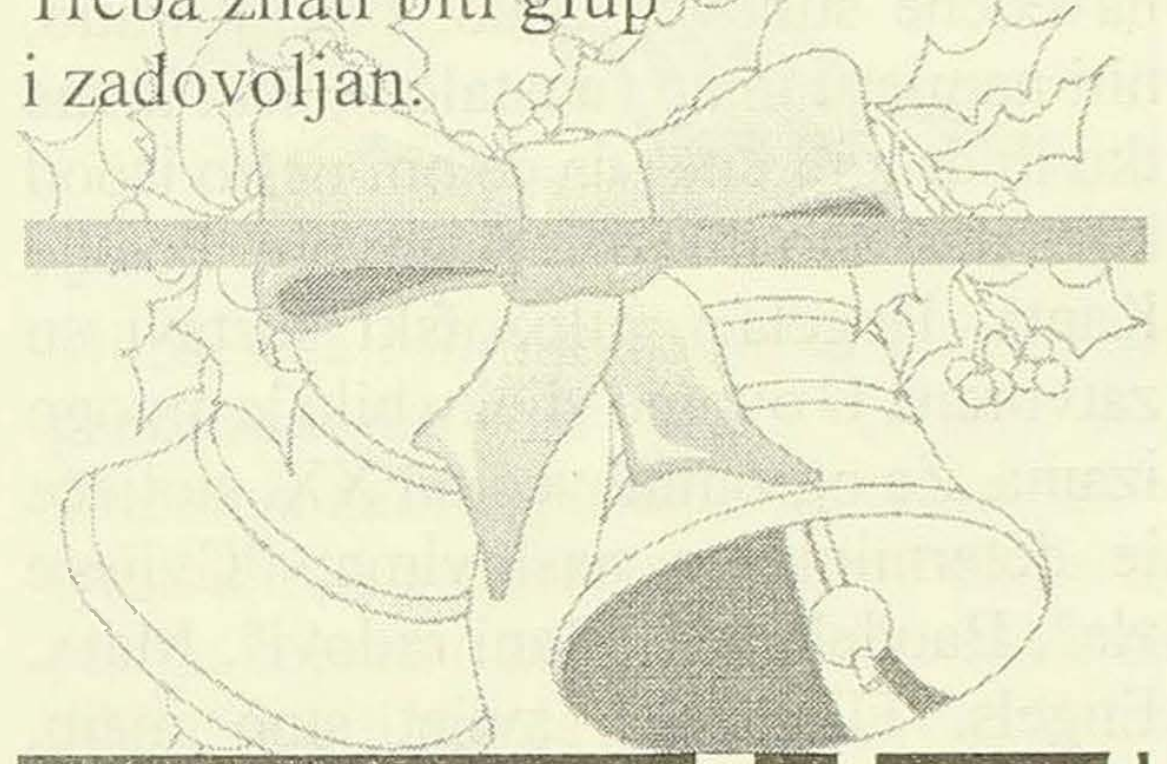

*Minden kedves
olvasóinknak a Žiga
szerkesztősége kellemes
karácsonyi ünnepeket
kíván*

Blaise Cendrars

Smijanje

Smijem se
Smijem se
Smiješ se
Smijemo se
Sve drugo nije sad važno
Osim toga smjeha
što ga toliko volimo
Trebalo znati biti glup
i zadovoljan.

Izbori

Dvadeset trećeg prosinca ponovno nam se pruža mogućnost da izaberemo između onih za koje vjerujemo da će nam omogućiti boljitak i onih koji su nam desetljeće govorili da nam bolje ne može biti, nego što nam je. Zamoreni smo problemima svakodnevice i ne smijemo zaboraviti da smo mi ti (Ja) koji odlučujemo i da će svaki glas biti taj koji će donijeti prevagu tko će biti na političkom čelu Republike. Slijed listopadnih događanja nastavlja se 23. prosinca. Prilikom trebamo (moramo) iskoristiti i završiti započeto, kako bismo u dogledno vrijeme, kad se iskristaliziraju političke snage mogli birati bez straha, mirno, spokojno, ne strepeći za budućnost naše djece, unuka, nas.

(m. k.)

KUT

Faljen Isus, gazdarice...

Našim májkama, nanama, tetama, ujnama, strinama, komšinicama, prijama, šogoricama, zauvama, jetrovama, curama, a obaško gazdaricama:
čestitamo Materice!

(Napolju je zdravo zima)

Sinteza teorije i prakse, XX stoljeće

Filozofi su svijet samo različito interpretirali; radi se o tome da ga se izmijeni. (Novi zavjet suza iliti rani mrazevi prvog poljupca). Stihovi, uzgred kazano moji stihovi, iz knjige, "Poljubac izdaje" objavljene 1989. godine. Davno. Kada sam pisao navedene stihove, jasno, nisam slutio, niti namjeru imao (uostalom, sem mene tko ih drugi i čita) da će oni nešto ispod kože dodatno mi reći. A govore. Poslije Kanta, Hegela... filozofski sustavi su zatvoreni. U ovome vijeku bilo je mnogo izama. Za ogromnu većinu XX. stoljeće je determinirano naslovima: "Cvijeće zla", Baudelaire i "Rani radovi", Marx, Engels. Filozofski, svijet smo malo, objasnili, težište je gurnuto da se on izmijeni. Uspjeli smo. Tragali smo u duhu XI. teze o Feuerbachu, tražili sintezu teorije i prakse. Našli smo. Bilo je mnogo imena koja su uspjeli, do suza. Ali, reprezentanti su ipak, na desnom krilu Hitler, na lijevom Staljin. Spojki, centarforova i ostalih navalnih pomagača, ima i danas. Stoljeće velikih brojeva, brzina, i pronalazaka. Vijek, promašenih generacija, neostvarenih ambicija. U obilju mogućnosti iznenađuje da u vremenu u kojem smo živjeli, za većinu ljudi je lišeno budućnosti (izuzimam vjernike). Zaboravili smo se čuditi, sanjati, maštati. Poslije Freuda snovi su svedeni na pragmatiku, unosnu profesiju. Danas snove možeš naručiti, pod uvjetom da imaš novca. Među ljudima čovjek se izgubio. Pjesnički ispjevano, razapeti smo između Baudelaireovog "Albatrosa" i Picassove "Guernice". To je to. Literatura je bila iznad: Kafka, Joyce, Becket, Ionesco, Miller, Hašek, Solženjicin, Orwel...

Možda slučajno, no u svakom slučaju, ne u kontekstu ovoga teksta, u Narodnom kazalištu iz Subotice, nedavno je održana premijera Eugénea Ionesca "Ludilo u dvoje" u prepjevu,

znakovitom za nas: "On i Ona".

O ovome vijeku može se mnogo toga reći, i reći će se, jer čovjek kao osoba u narednom tisućljeću mora naći sebe između svoga ja i mi, ida, jeda i ega. ilznaći mjeru, između univerzalnog i lokalnog, građanskog i nacionalnog. Uspostaviti svjetski poredak, gdje će pravo na pravo jednako imati i jedan predsjednik, bilo koje udruge, ili države i običan kočijaš, isto ono pravo koje imamo, recimo kod "Funera", ili... Ipak je ovo stoljeće reklama.

A trebamo na umu imati maksimu da: "Ljudi bez tradicije nastavljaju samo ono što je njih omogućilo". A i bagrem, akacija, fikus, ruža u vazi, imaju svoju povijest, neki korijen. Nije dovoljno reći .neka cvjeta tisuću cvjetova, već da se u različitom nađe jednakost, u jednakosti različitost. Nisu to nove teze, ovo je tek pokušaj da se nešto izvan logike, suvislo, na koncu stoljeća nešto kaže.

Vojislav Sekelj

Albatros

Često, zbog zabave, ljudi od broda love Albatrosa, pticu pučina prostranih, Toga saputnika nehajnog što sljedi Lađu koja klizi iznad jaza slanih.

I tad-na daskama palube, sav snužden I nezgrapan- vladar zračnih plavetnila Kraj njih, kao vesla, na bijedan način, Vuče svoja bjela i golema krila.

Krilati je putnik sad nespretan, plašljiv, Smješan sad je i ružan tko ljepotom sjao. Lulom kljun mu draže; šepajući, hodu Rugaju se onom koji letjet je znao.

Pjesnik je ko kraj oblaka što, uz smjeh, Nad svim strelicama i kroz vihor ljeće: Zatočen na zemlji, u toj graji ljudskoj, Divovska ga krila u hodanju priječe.

Draga Vijest
Dana 15. prosinca predsjednik HKC "Bunjevačkog kola", Bela Ivković i Vlatko Vojnić Purčar član Centra su darovali djeci Subotičke "Kolevke" prigodne poklon paketiće za nastupajuće božićne i novogodišnje blagdane.

Mladi pred izborom

Vjera u promjene

Zacijelo, shodno samoj situaciji u zemlji kruže različita mišljenja kako među starijima tako i među mladima o izborima koji predstoje.

Jedni smatraju da ništa nije odlučeno i da je to interes vodećih svjetskih sila. Smatraju kako u ovome svemu volja građana nije bila presudna u donošenju konačne odluke, već interes vodećih svjetskih sila i ostvarivanje njihovih ciljeva.

Nada u bolje sutra je također jedan od motiva za predstojeće izbore. Mnogi se nadaju da će se u narednih deset godina uspjeti na neki način nadoknaditi sve ono što je do sada izgubljeno i da će se, napokon, uspostaviti normalniji odnosi u društvu.

Neki nemaju povjerenja u to da će izbori uspjeti. Kritiziraju i staru i novu vlast. Smatraju da su svi isti. Ali, svaka promjena je dobra. Pozitivna je mogućnost da se vlast od sada može mijenjati, a ne kao do sada svake četvrtte godine ili nikada.

Dati zaključak na sve što se događa oko izbora je sigurno teško, jer se pravo rješenje ne može još vidjeti. Treba se nadati boljem sutra i da će se mnogi odnosi u društvu promijeniti, da će se dosadašnji pad svih moralnih vrijednosti zaustaviti i da će sve doći na svoje mjesto. Mladi promjenom vlasti, očekuju ostvarenje njihovih težnji za stvaranjem i radom, koje bi unijelo optimizma i vratilo osmijeh na lica. Nakon ovoga mraka napokon nam je pružena mogućnost za neki drugi život koji će rezultirati uspjehom.

Tamara Babić

16. prosinca 2000.
broj 105
Izdavač: HKC "Bunjevačko kolo"
Preradovićeva 4
24000 Subotica,
Tel./faks: 555-589
žiro račun: 46600-678-7-3551
Glavni i odgovorni urednik:
Vojislav Sekelj,
Zamjenik glavnog i odgovornog urednika:
Zlatko Romić
Tehnički urednik:
Drago Poljaković,
Uredništvo:
Dušica Jurić, Mirko Kopunović,
Dujko Runje, Alojzije Stantić,
Tomislav Žigmanov
Priprema: Wizarthizajn Subotica
Tisak "Globus" Subotica
List je registrovan kod Ministarstva za
informisanje Republike Srbije
pod brojem 1620 od 25. travnja 1994. g.
Izlazi svake druge subote.

**KORISTITE
NAŠE
USLUGE**

VARGA **SERVIS
PUMPI**

24000 Subotica, Ivana Milutinovića 41, Tel/Centrala: 024/552-022

AUTOPREVOZNIK

VARGA KAPUŠI ROZALIJA
KOLUBARSKA 8 SUBOTICA
TELEFON 024 553 655

SREĆNI BOŽIĆNI I NOVOGODIŠNJI PRAZNICI

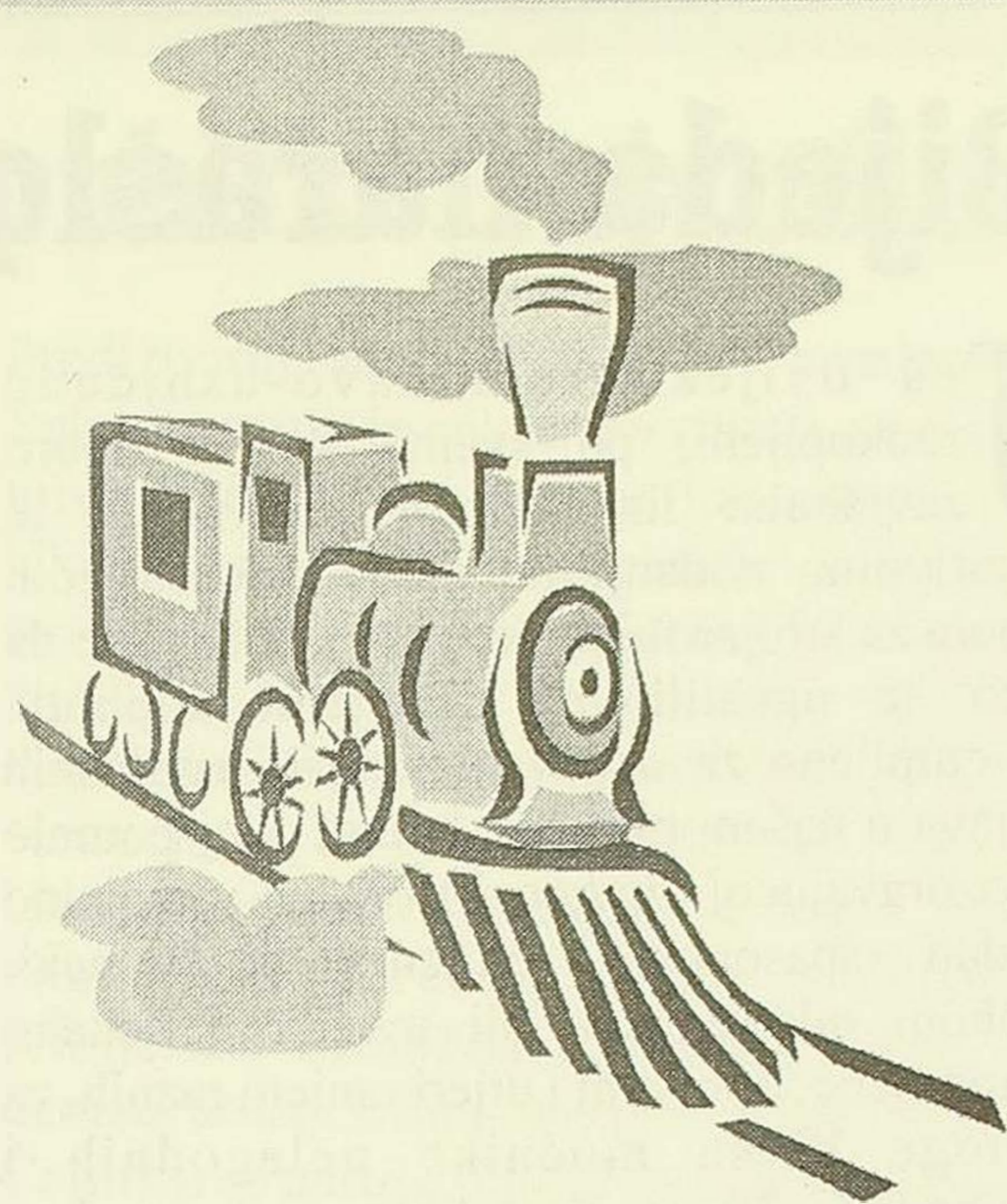
Kurte i murte

Jedan od bezbroj gnevni ljudi ovih dana reče da su se ranije u jahanju smenjivali Murta i Murta, a da sada na narodnoj traci sede obojica. To je najčešći komentarij na svojevrsno dvovlašće koje u Srbiji traje od 5. oktobra. Javnost je čekivala brze i korenite promene, a one su se počele pojaviti. Jeste, Jugoslavija je članica OUN, OEBS i druge organizacije, ali običan građanin od toga trenutno nema neke koristi. Jugoslavija se demokratizovala, ali običan građanin živi u Srbiji, koja još nije. Privremena vladavina koja se od 5. oktobra nastavlja, ali izgleda da li se uopšte dogodila srpska promena? Dogodila se jeste, ali izgleda

da je zastala na pola puta. Predsednik Jugoslavije se stalno poziva na Ustav, previđajući da je taj dokument pisan po diktatu i za potrebe jedne ličnosti, a ne za demokratsku državu. Uzgred, ma koliko Koštunica govorio o Jugoslaviji, Crna Gora ne priznaje ni tu državu ni njega kao predsednika.

Lepo je što se Koštuničinom demokratijom divi čitav svet, ali ne treba smetnuti s uma da trenutno veću vlast ima predsednik Srbije Milan Milutinović, lice sa haške poternice. Lepo je i to što demonstranti 5. oktobra nisu krenuli da hvataju po kućama razne kertesce, bojiće, gajevičke i šainoviće, jer bi se mnogi proveli jako ružno. Nije, međutim, dobro što lekcije o demokratiji sa skupštinske govornice i dalje drži Žika Šoklovački.

Koštunica je u pravu kad poziva na stipljenje i poštovanje zakona. Ipak, morao bi da se izjasni i o onima koji su kršili zakone pre 5. oktobra. Morali bi mnogo brže da delaju i istražitelji i tužioci. U protivnom, moglo bi da ispadne da su jedini krivci oni koji su 5. oktobra srušili

Miloševića i formirali krizne štabove po preduzećima. Ne treba čekati 23. decembar da bi se postupalo po zakonu. Uostalom, i pre izbora je jasno da će tri partije koje su u međuvremenu nastale od SPS-a dobiti manje nego što je ona jedna dobila u septembru. Oni koji su glasali za DOS i Koštunicu glasaće za njih opet, ali traže čvrste garancije da će se manje baviti imaginarnom (zasad) Jugoslavijom, a mnogo više stanjem u Srbiji, koja tek što je odmakla od opasne ivice ambisa.

Mihal Ramač

Susret novoj, 2101.

Godina 2101. Prvi put poslije 2018. godine, kad je Vojvodina poneta velikovojvodanskom idejom "svi Vojvodani u jednoj državi" nedeokratskim i nelegalnim putem potpomognuta San Marinom, kao (prijašnjom europskom i svjetskom silom) i pripojila Srbiju, otvara se mogućnost da Vojvodina u potpunosti izrazi svoj identitet kao politički i multikonfesionalna zajednica srpskog, albanskog, vlaškog, mađarskog i drugih naroda. Po načelu jednakosti, naravno, i dugih tradicija. Razumijeva se: bez otcjepljenja od Srbije kao matične države, napose što ni članice Evropske Države koje tek što su primile u svoje redove i zemlje van Balkana ne toleriraju tamo neko razdvajanje na osnovu antropološkog različitosti, tzv. plemenskog načela.

Po svemu sudeći hiroviti vektori razvoja djelovanja napokon pokazuju u pravcu općeprihvatljivog kompromisa na korist svih žitelja regije, Europe, svijeta, i šire. Bilo je već krajnje vrijeme, jer je odgovarajuće razdoblje okarakterizirali su svi za teritorije dirigirani iz Vojvodine, a već pomenutim sloganom, a na koncu

Srbija kao jedna od vojvodanskih regija

su elitne borbene jedinice svjetske zajednice lichtensteinske letjelice laserskim topovima proorale vojvodansku ravninu. Međunarodna zajednica k'o međunarodna zajednica, nikad ne završi posao do kraja nije to nikad bio poslovni aranžman "ključ u ruke" pa su sami Vojvodani morali riješiti stvari, na čelu s gradonačelnikom Đurđina i kombajnima "Nove brazde". I tako se sve ipak dobro završi(lo): prijašnji gospodar Ratko začne kćerku Nadu koja odjednom postane preovlađujuća na javnoj sceni samozvane srednjeeuropske velesile, Vojvodine.

Ali, avaj. U političkom životu Vojvodine sa sve većim utjecajem djeluje jedna stranka, ideološka sljedbenica (činilo se poražene) velikovojvodanske ideje, odjenute u baršunasti frak s tankim oklopom civilizacijskih vrijednosti. Stranka se zove Dobrovoljni savez sebičnih (DSS), a dodatnu teškoću predstavlja činjenica da se predsjednik partije ujedno nalazi i na čelu države, kao općeprihvaćena ličnost među pukom, koji još nije smogao dovoljno snage (valjda ni neće) da se otarasi velikovojvodanske ideje. I ta stranka na svakom koraku propagira "Srbiju kao jednu od vojvodanskih regija", što dodatno iritira i

inače frustrirane, a miroljubive, radne, tolerantne... Srbijance koji smatraju da velikovojvodanski stavovi ničim nisu izazvani i iznad svega su nepravedni i retrogradni. Srbijancima može pomoći samo neko čudo. Nenadano.

Na početku ove, 2101. godine, još se ne vidi kraj vojvodanske dominacije nad Srbijom, ali neki oblici raspleta se već naziru. Povijesni kompromis koji oličava bazični interes običnih građana zvan "Srbija Republika" za sada podržava samo osjetna manjina Srbijanaca, ali stvar nije bezizlazna: strpljivi Srbijanci su voljni da korak po korak rješavaju svoj status. Mada s ogromnom indignacijom odbacuju revanšizam XXL Vojvodana, koji se pozivaju na događaje od prije sto i nešto godina, kada je po zlim i neukim jezicima Srbija bila gore, a Vojvodina dolje u okviru već tada prevaziđene misionarske poziture međusobnih odnosa. Ali, intimno su izvukli pouku iz tog razdoblja: nikad više dominacija nad drugim(a)!

Rasplet se, prema tome, odugovlači, ali vremena ima svatko. Pa tek je XXII. stoljeće.

Mihók Rudolf

Bijeda narasloga siromaštva

Još uvijek grozničavo-ushićeno zaokupljeni, po svemu sudeći dobro završenim listopadnim prevratom, te pozitivnim nadanjima glede predstojećih izbora za srbijanski parlament, nekako kao da smo se opustili, pa djelujemo hipnotičko-otupljeno za uočavanje nekih patoloških pojava u našem okružju. Istina, ovoj pomalo upozoravajućoj dijagnozi trebamo vjerojatno dodati »spasonosnu« činjenicu da su neki, mahom mlađi, ipak, ali uveliko i nekako paranoično, ophrvani i utjerivanjem raznih, za mnoge bivše moćnike nelagodnih i neugodnih, istina, te željom za hvatanjem lopova, koji su, očito u velikom broju, prisutni među nama. Drugim riječima, pokazujemo i stanovite znake životnosti da smo spremni p(r)ozivati i na konkretnu odgovornost zbog učinjenih nedjela.

No ipak smo, čini se, izgubili smisao za svestraniju recepciju cjeline, što može biti itekako problematično, budući da su oko nas prisutne i druge, mnogobrojne bolno bolesne činjenice koje vape za ozdravljenjem. Jer, mi smo, zapravo, za posljednjih desetak godina dospjeli do dna svakovrsne bijede i siromaštva, društvo nam je skoro do temelja razoreno, a veliki broj je među nama korumpiranih. Isto tako, preveliki je kaos i neuređenost u našem društvu i onih običnih stvari, koje, istina, život znače. Kao takve, i one očekuju temeljnu rekonstrukciju. Jednostavno, patoloških stvari ili problema ima u nas gdje god se okrenemo, u gotovo svim segmentima društva, relativno mnogo, a preko njih se, barem za sada, olako prelazi. Sve se to sada odlaže ili pokušava na brzinu zaliječiti... S druge strane bi se možda moglo reći da kao država trenutačno funkcioniramo kao neka velika humanitarna organizacija, koja se najviše bavi distribucijom dobivene inozemne pomoći. Recimo, humanitarna pomoć u visini od nekoliko desetaka milijuna američkih dolara podijelila se promptno prosvjetnim djelatnicima i nekim drugima u vidu povećanja plaća! I rudari »Kulobare« dobili su onomad pomoć u novcu, što je iskorišteno za pokrivanje njihovih plaća. Zatim smo država koja ima najveći broj građana koji se hrani u javnim kuhinjama... Presiromašnima, naša su očekivanja, pak, od drugih usmjerena isključivo na osluhivanje debljine lisnica ino-gostiju i njihove spremnosti da nam udije pomoć i tako pomognu.

Čini se kako ne treba posebice naglašavati da se ozbiljno ustrojena društva upravo prepoznaju po načinu i kvaliteti rješavanja jednostavnih stvari: kako građani udovoljavaju najobičnije potrebe, tj. kako sistem opsluživanja građana funkcionira. Kako su i s kojom cijenom riješeni opsrkba prehrabrenim artiklima, strujom i plinom, vodom i kanalizacijom...? I dok vlade zapadnih država padaju ili opstaju na tim i

sličnim pitanjima, naša je surova društvena zbilja do te mjere razorena da bi sada bilo licemjerno za takvo stanje optuživati novu vlast ili im pak zamjerati zašto ne mogu brže i kvalitetnije rješavati ono što je deset posljednjih godina kontinuirano destruirano. Ali, tim je prije potrebno ne samo inzistirati na odgovornosti onih koji su tomu pridonosili, nego i činiti korake za kazneno procesuiranje.

Pa ipak, dok se nekako bezglavo hoće ući u demokraciju, kao da se stidljivo izbjegava

suočenje s pitanjem gdje smo i dokle smo u propasti dogurali, te ležerno čekamo odgovor na to kako iz toga kala raspalosti svega i svačega izaći. Istina, ono trenutačno, a to je nedostatak struje i plina, još izaziva kakvu-takvu pozornost među građanima, a nova ih vlast, čini se, nevjesto pokušava riješiti. Istodobno, pak, naslijedeni problemi malo apstraktinijim rješenjima (npr. kako oživjeti gospodarstvo), ili oni koji će očitovati kasnije (npr. nagovješteni manjak brašna), ne bivaju uopće primjećeni. A i to je pored spremnosti da počnemo i nešto ozbiljnije raditi i proizvoditi, preduvjet našeg materijalnog ozdravljenja. **T.Žigmanov**

MARIGINALIAE ZABATKIENSES

Taman sam bio na dobrom putu da poverujem kako smo raspevana i bezbrižna nacija spiker jednog parlamenta uhvatio drugi mikrofon pa peva o svom putu, onaj čije ćemo autograme s ljubavlju držati po budelarima udario po žicama na nekoj gitarijadi a onda sam jutros kupio novine. Neki put je ipak dobro kada kasniš: mislim, da nisam kasnio, ovog teksta ne bi ni bilo, odnosno, izgledalo bi sasvim drugačije.

“Batine i pretnje zbog crtanja pesnice”, čitam naslov na naslovnoj strani današnje (14. decembar) “Vojvodine”. Gde se u tekstu objašnjava da je novosadska policija dva dana ranije tukla i privodila dvojicu tamošnjih otporaša. Privodili su nešto i Braciku koji je onomad zamislio da je njegova palanka rasadnik talenata za carinsku službu. Za to sam se prošli put i lično založio u ovoj komuni, premda zasluge naravno nisu moje, ali ovo sa klincima... It's a long way to Tipperary...** Hoću reći: bez obzira na svu političku i drugu šminku, mora nam biti jasno da je put do crte iza koje se nalazi normalan svet dug. Možda će biti

čelu bio do pre neki dan. Jer su oni, tvrdi Vunjak, protivno pravilima banke izneli iz nje “nepotpunu dokumentaciju”, na osnovu koje su stvorene “lažne informacije”. Pa je ugrožen ugled njega kao sasveznog poslanika.

Tu se već postavlja ozbiljno pitanje: jesu li ti ljudi nešto skrivili? Možda i jesu, pod uslovom da je gospodin Vunjak nevin u stvarima za koje ga optužuje Otpor. Poslednju reč će reći sud, on sam tvrdi da je nevin, ali lično sam sklon da mu ne verujem, kao što mu nisam verovao ni kada je tvrdio da će “29. novembar” dići iz pepela... To je ipak druga priča.

Elem, pošto pozitivni zakonski propisi, kako to pravnici vole da kažu (ne znam za druge, ali ja nikada nisam čuo za negativne zakonske propise), poznaju obavezu prijavljivanja krivičnog dela, nije mi jasno koje su to onda krivično delo učinili ljudi koje Vunjak hoće da goni? Ako se pokaže da je bivši bankar kriv, oni su samo ispunili svoju zakonsku obavezu. U protivnom, najviše što im se može prigovoriti jeste da su prekršili neki interni akt banke, pa će ih goniti neka disciplinska komisija. Pod uslovom

It's a long way to tipperary

Nema mira nad lešinama, ni dobra dok za

Zlo optužujemo druge.

Svaki se od nas mora

Osjetiti krivim za sve nevaljaštine

Što nas okružuju. *

kraći nego što mislimo, ali nema nikakve sumnje da je duži, mnogo duži nego što bismo želeli.

Može naravno biti i kraći, pod uslovom da policija konačno shvati gde živi i šta joj je zadatak. I da mnogi koji sada, koristeći građanska prava koja su do juče osporavali svima, pune novinske stranice pričama o svojoj bezgrešnoj duši. Preteći, onako usput, ljudima koji su javnosti prezentirali papire koji nešto govore glede njihove bezgrešnosti.

Dok sud ne kaže drugačije bezgrešan je i bivši direktor “Vojvodanske banke” u Subotici, uz sve krivične prijave koje su protiv njega dignute ili će ga zaskočiti kroz koji dan. Niko nije toliko naivan da očekuje od njega (ili drugih) ispovednu prozu, uz posipanje pepelom. Medutim građanin Vunjak je u svom pismu javnosti zapretio da će lično podneti krivičnu prijavu protiv četvor o radnika banke na čijem je

da sazna o kome je reč! Javnosti nije saopšten izvor dokumenata koji su stigli do Otpora, ali možda Vunjak zna više.

Uveren sam da je najveći greh te četvoročlane bande što je omogućila da u javnost izadu neki detalji poslovanja bivšeg bankara. A to je neoprostivo: ta fela ne mislim na bankare, naravno nikada nije volela javnost, lov u mutnom, daleko od očiju, bio je njihov prirodan način ponašanja, svagda serviran u oblandi nekakvih viših, nacionalnih i koznakakvih interesa. Bojim se da se tu ništa nije promenilo, niti ima mnogo šanse da se promeni. Šta god govorili, koju god (političku) boju nabacivali, oni drugačije ne mogu. I tu pomoći nema, osim da se priča uporedi sa delima. Zato je važno da dokumenti ugledaju svetlost dana, i to ne samo oni o nekakvim kreditima, već i dokumenti o mnogo važnijim stvarima. Uključujući i dosije koji su tamo gde treba stvarani o hiljadama izdajnika i stranih plaćenika. Poput one dvojice prebijene u Novom Sadu.

P. d. Đorđe Dragojlović

Ivo Raos. «Autodafe moga oca»

Dug je put do Tippererija... prvi stih stare irske vojničke pesme

Klatno između Kraljevine Srbije i Republike Vojvodine

Da su kojim slučajem legalizirane, političke kladionice glede republičkih izbora u Srbiji ovih bi na svojim zaposlenim mogle dati godanski dopust. Jer, prognozirati tko će među osam lista političkih stranaka dobiti čeno je koliko i predvidjeti pobjednika u momentnom srazu «Manchester Uniteda» i «Borac Bačke». Stoga nije zgorega biti «malo prok» i to na temelju «mana naših ljubimaca» koje će u svojoj punini do kraja doći već nakon popijenoga predsjedničkog pjenušca na prijelazu između Badnje večeri i Božića.

Demokratske oporbe Srbije (DOS) čena je najvećim dijelom u brojnosti političkih partija koje ju čine (18) i njihovoj sposobnosti da za dulje vrijeme raskrste s ostatcima komunizma što se, pokazuju to istraživanja, poklapa sa željama većeg dijela građana. No, ako je za izbore najjači adut DOS-a već poslije njih će se, najvjerojatnije, pokazati kao najveća slabost. Stoga bi ovoj koaliciji apsolutna većina u republičkom parlamentu bila spasonosna formula pred

formiranje vlade kako bi se izbjegla mogućnost da netko iz donedavne «crvenocrne» koalicije uopće o tome nešto «bude pitan».

«Začepi nos i glasaj» bio je neslužbeni slogan jedne od članica DOS-a glede kandidata na predsjedničkim izborima u rujnu. Ova rečenica možda najjače (raz)otkriva koliko je sastav DOS-a zapravo «brak iz interesa» i koliko će sloge u njemu biti nakon «medenog mjeseca». Svakodnevnice nesuglasice njihovih čelnika heterogeno političko klatno već sada ljuškaju od Kraljevine Srbije do Republike Vojvodine. I u takvoj situaciji teško je shvatljivo, a još manje prihvatljivo gostovanje Matije Bečkovića (poput Dobrice Ćosića u «Otporu») u udarnom Dnevniku Nove RTS i to predstavljenog kao «jednog od najumnijih ljudi koje je Srbija posljednje decenije dala»! Upravo ovaj može poslužiti kao obrazac masovne pojave bečkovića u redovima DOS-a. Jesu li to aduti na koje nakon izbora računaju one snage koalicije kojima je nacionalni interes potrebniji od zraka, vode i hrane?

Predizborni skup DOS-a 11. prosinca u Subotici samo je «ovjerio» zebnje onih koji misle i o onome što će biti nakon 23. Ukoliko uspiju ući u republički parlament, što je gotovo izvjesno, većina od desetak kandidata koji su se predstavili u Subotici kao budući zastupnici, i pored deklariranog europejstva, razotkrit će prozirnost svojega ideološkog ruha do mjere u kojoj djeca zamišljaju cara iz bajke. Uzmimo, primjerice, Momčila Perišića (Pokret za demokratsku Srbiju, kako to gorko zvuči). Čelnik ove partije (čiji bi rejting vjerojatno bio veoma zanimljiv za dokona zakerala), govoreći u našoj varoši o nedvojbenoj krivnji Slobodana Miloševića, među ostalim, kao argument ističe izgubljene ratove (i teritorije)! Ništa ubojstva civila (jako, jako često djece), ništa pljačke, ništa silovanja, ništa mučenja... Na to je general ili zaboravio ili to ne smatra krivnjom većom od prelaska na crveno. Nešto «razvodnjeniji» bio je njegov kolega iz Demokratske stranke Boro Rašuo. Njegovo predstavljanje: «politikolog po osnovnom obrazovanju (!) i pesnik po Božjoj volji» u startu je odalo što se kasnije (od njega) može očekivati. Govor isključivo o skrbi, interesu, budućnosti... većinskog naroda prigodom predizborne kampanje u sredini izrazito nacionalno, konfesionalno i kulturološki mješovitoj neukus baca u sjenu političkog (pa i ljudskog) pragmatizma. Na sreću, Subotičani su od gostiju čuli i Boru Mijatovića iz Demokratskog centra koji je, optužujući Miloševića za progon 740.000 ljudi s Kosova, spomenuvši među njima i Albance, pokazao kako je zastupnik danas ovdje rijetke ideje da se o njima (Albancima) još uvijek može govoriti kao o ljudima i našim građanima. Iako o tomu nije govorio, vjerojatno bi ovdašnji kandidati s liste DOS-a (4 iz SVM-a, te po jedan iz LSV-a i DS-a) u njemu najlakše pronašli sugovornika glede pitanja poput ljudskih i nacionalnih prava, decentralizacije, Vojvodine...

Primjeri ovdje iznijeti, ma koliko djelovali kao vrh ledene santе, uskoro će biti dio naše svakodnevice o kojoj se, na žalost, neće raspravljati samo u parlamentu. Na sreću, dva su ključna faktora koja koliko-toliko «tjeraju na optimizam». Prvo, dovoljno je samo sjetiti se posljednjih 13 godina, pa da olovka 23. prosinca, i pored «mirisa», «propiše srcem». Drugo, valja računati da će nam brzinu dugotrajnog puta demokratizacije skratiti razvijeni svijet na koji i sadašnji pobjednici (a napose građani) računaju.

(i. p.)

(s. l.)

Zlatko Romić

«Bunjevačkom kolu» počeo tečaj «Novinari u akciji»

Veliko zanimanje za "sedmu silu"

Poziv mladima da se uključe na tečaj «Novinari u akciji» naišao je na odjek mimo svih očekivanja organizatora, Hrvatskog kulturnog centra «Bunjevačko kolo». Prošle je subote (9. prosinca) «mislonicu» popunilo 27 djece, uzrasta od 10 do 15 godina, učenika iz Đurđina, Bosne, Subotice i Palića.

Prvi je susret, kojega su vodili novinari Dijana Kopunović, Tomislav Žigmanov i Zlatko Romić, tekao u upoznavanju i razgovoru što polaznici očekuju da na tečaju nauče, koje su im sfere zanimanja glede medija (što čitaju, slušaju ili gledaju)...

Uzbirom na veliki broj prisutnih tečaj «Novinari u akciji» odvijat će se u dvije grupe svake subote, a govoreno je i da polaznici odlaze s novinarima na izložbe, koncerte, književne večeri..., te da, s nadom da su neki od njih pisali za školske novine, i sami pridonesu osmišljavanju sadržaja tijekom mjeseca, koliko je planirano da tečaj traje.

Na prvom sastanku prisustvovali su Petar Anišić, Bernarda Ivanković, Marijana Prčić, Ivana Zelić, Marina Tikvicki, Marijana Tikvicki, Tanja Gabor, Ana Dekanj, Lidija Šomodić, Emina Čuković, Jelena Kujundžić, Aleksandar Kuktin, Mario Skenderović, Ivana Matković, Jelena Čuković, Antonija Vaci, Goran Vukov, Saša Fadi, Snežana Dulić, Jelena Dulić, Ivan Miko, Maja Rapić, Marijana Škorić, Dajana Mezei, Svetlana Babijanović, Maja Bakoš i Jasna Prčić. Menimo da će, pored navedenih, tečaj voditi i Katarina Čeliković, te Zvonimir Sudarević.

Božićni običaji

Dana 9. prosinca Etnološko društvo «Kiss Lajos» priredilo je konferenciju na temu Božićni običaji. Društvo svaku konferenciju drži u drugom vojvođanskom mjestu, a ova je bila u Čoki.

U ovoj konferenciji referatom nastupio je i Alojzije Stantić, član Odjela za društvene i humanističke znanosti HKC «Bunjevačko kolo» iz Subotice, s temom: «Kadgodašnje pitanje badnje večeri». Stantić je bunjevačkom ikavicom opisao kadgodašnje bunjevačke salašarske običaje čestitanja Badnje večeri i Isusovog porođenja.

Mirko Kovač, poslovađa Gradske knjižare «Danilo Kiš», starijim poznatija pod imenom «kod Mirka»

Knjižare uskoro neće trebati

Već postoji mogućnost da se u prostoriji «dva sa dva» postavi priručna štamparija i da iz kataloga možete birati i štampati knjigu u jednom primerku. Nadam se da to neću doživeti ** Ima mnogo malih izdavača na našem prostoru, katalogizacija je slaba, od malih izdavača teško dobijamo informacije, a samim tim i knjige ** Radeći s knjigom čovek mora da zna ponešto o svemu; mora malo da se razume i u medicinu i u filozofiju, beletristiku, fiziku...**

Knjige za Mirka Kovača predstavljaju govore o njemu, utkao je u njihov povež i dobar dio sebe. Za Subotičane, kada se spomene knjiga, misli se na Mirka. Njegova je knjižara kultno mjesto grada, gdje navraćaju mnogi unjetnici. Generacije su se susretale i s knjigom družile na jedan osoben način. Uvijek je to bilo nešto više od obične kupovine. Sjedi se i posilje zatvaranja radnje. Ambijent kakav se za knjige poželjeti može. Na kraju tisućljeća, kad se sjaj Gutembergove galaksije polako gasi, nalazimo da knjiga zaslužuje pozornost.

Ono što su za glumca daske za Vas su to police s knjigama. Kako biste ukoliko predstavili Gradsku knjižaru «Danilo Kiš»?

M. K.: Od ove prodavnice nastala je nacionalizacijom 1947. knjižara. Pre je bila prodavnica cipela, šešira, košulja itd. Vlasnik je bio Adnmin Rot, a kasnije je postala vlasništvo Trgovačkog preduzeća «Napredak» koje je imalo više prodavnica. Ova se zvala prodavnica broj 1. Prvi poslovađa je bio Marko Tikvicki, još predratni knjižar. Nastavio je i dalje, tako da ova knjižara nije ni bila poznata kao «Napretkova» već prodavnica «Tikvickog». Dolazili su kod Tikvickog., ne samo da kupuju knjige već da se družu i iznose svoje mišljenja o raznim stvarima **Danas dolaze «kod Mirka».**

M. K.: Pa sad, da. Na žalost, onda kod čika Marka, a sad već kod čika Mirka. Ovde sam dugo, bezobrazno je reći koliko, ali dugo. Čika Marko je bio izuzetan čovek, naravno ja sam kod njega učio zanat. Imao sam 15 godina kada sam stupio u ovu knjižaru. Ljudi su sa strahopštovanjem ulazili ovde; tu su bile tri tepih staze, sam ambijent je izuzetan, on nije menjan. Teško je i neverovatno zamisliti da su se ovde mogle prodavati cipele. Ovo je stvoreno za knjižaru, pravi ambijent za knjige. Ovo nije bila obična prodavnica, kao ni sada što nije. Uvek je bila nešto više od trgovine.

Fotelje uvek zauzete, uvek poznata imena **Dvadeseto stoljeće obilježeno je kao vijek knjige. Na kraju tisućljeća ona možda ne gubi svoje značenje, ali je potisnuta. Došli su novi**

mediji, hladni, topli. Postoje li i sada kupci kao nekoć?

M. K.: Na žalost, došlo je do velikog pada kupovne moći, pogotovo u poslednjih deset godina. Ranije, kada sam pravio narudžbu, unapred sam znao da ako naručim deset knjiga, pet je unapred prodato za poznatog kupca. Toga više nema, sada je sve neizvesno. No, trenutno je situacija bolja, popunili smo police. Ne plaše prazninom kao pre nekoliko godina.

I časopisna produkcija je pala. Nekada smo imali široki pregled, što se kod nas i u svijetu događalo. Stanjilo se i to, gdje nalazite razlog tome?

M. K.: O prodaji časopisa danas se ne može govoriti. Jedino se «Rukovet» relativno dobro prodaje, mada mislim da bi se u Subotici trebalo prodati bar u trista primeraka, ali ne prođe..

Pored prodaje knjige, zastupljeni su i drugi sadržaji: izložbe, književne večeri, predstavljanja... Kavi su planovi za dalje?

M. K.: To su neformalna druženja. Dugo sam poslovađa, dopunskih sadržaja je bilo i ranije. Ove fotelje su uvek bile zauzete, sedela su poznata imena. No, danas se okuplja više književnika i pisaca. Pored neformalnih susreta imamo i zvanične promocije, u pripremi je jedna i za ovaj mesec

.Koga planirate?

M. K.: Neka ostane tajna, iznenađenje za sada **.Imate i kompjutorsku salu. Vidim mladi se dosta zanimaju.**

M. K.: To je u sastavu knjižare, i mladi na lep način provode slobodno vreme.. No moje

opredeljenje je knjiga. Čitao sam negde da knjižare uskoro neće ni trebati. Postoji veća mogućnost da se u prostoriji «dva sa dva» postavi priručna štamparija i da iz kataloga možete birati i štampati knjigu u jednom primerku. Nadam se da to neću doživeti.

Tko je od istaknutih pisaca posjetio knjižaru?

M. K.: Rado navraćaju mnogi umetnici kod posete Suboticu. Najviše poseta smo imali u najvećoj krizi 1993. Posetio nas je Selimović, Palavestra, Petković, Simonović, Olujić, Purčar, itd.

Je li tijekom dugogodišnjeg druženja s knjigom bilo neugodnosti, krađa?

M. K.: Sigurno da jeste, ali ja sam to naknadno primetio. Nisam nikoga uhvatio na delu, mada su nestajale i enciklopedije, što znači da nisu male knjige. Nestao je tako drugi tom «Lovačkog enciklopedije». No, kažu da nije sramota knjige ukrasti, sramota je ako te uhvate.

Ne razmišljate da otvorite i antikvarnicu?

M. K.: U Subotici postoji nekoliko antikvarnica koje zadovoljavaju potrebe, tako da se tom idejom ne bavim, ali nije isključeno. Komplikovan je ovaj posao. Zahteva mnogo evidencije.

Pored Vas, dugi niz godina u prodavonici radili su i dvije suradnice. Je li s njima bilo nesporazuma?

M. K.: To je jedan timski rad. Recimo, Dobričević počela da radi kad sam ja postao poslovađa, Nadžević je došla '78. Srasli smo sa knjigama, znači način rada koji ja zahtevam: ljubaznost prema kupcima pre svega. Nesporazuma, ukratku nema. A nije bilo većeg incidenta ni sa kupcima. Jedino u toku početka školske godine, gužve su bile velike.

Nekada se knjiga mogla dobiti na otplate, višemesečni kredit, što je omogućavalo bolju prodaju. Danas te mogućnosti nema. Zašto društvo ne bi trebalo ovdje malo pomoći kako bi knjiga i na taj način dobila svoje mjesto u domovima?

M. K.: Verujem ako dođe do neke stabilnije situacije, da će se i tu iznaći dodatne mogućnosti prodaje knjige. U ovim uslovima, kad izdavači traže da im se odmah plati, ili ili najkasnije petnaest dana, nema uslova kreditiranja.

Nekada je postojalo relativno veliko jugoslavensko tržište knjiga. Danas smo i u ovom kulturnom planu ograđeni u svoje mjesto. Kako nabavljate knjige sada već iz drugih država?

M. K.: Teško se snabdevamo i sa ovih prostora. Ima mnogo malih izdavača na našem prostoru, katalogizacija je slaba, od malih izdavača teško dobijamo informacije, a samim tim i knjige. Ranijih godina, kada mi je kupac tražio knjigu, nisam je imao, mogao sam je nabaviti za nekoliko dana. Sada nema šanse da to uradim. Iz druge republike takođe je teško; u Bosni i Hrvatskoj cene knjiga su neuporedivo veće, a naša kupovna moć je opala, a da ne govorim o Mađarskoj.

Sjećate li se neke anegdote u vezi s knjigom?

M. K.: Bilo je mnogo anegdota. No, čovek u godinama zaboravi. Od moga dolaska, kao dete od petnaest godina i sad, to je čitav život. Upoznao sam mnogo ljudi, mnogo uglavnom lepih i prijatnih događaja. Na žalost, nisam vo

akvu evidenciju. Za mene su bila dva teška perioda: 1986 smo prvi put renovirali prodavnicu, menjan je prednji izgled knjižare. Ni se unutrašnji deo prodavnice više sviđao, ali sada. Spoljni deo je lepši. No, onda sam imao dva lepa velika izloga i unutrašnji deo je bio komplementaran sa nameštajem, a mislim da je i sada još lepša, posle restauracije '98. kad je otvorena Gradska knjižara «Danilo Kiš»

Prori u prodaji knjige, od starijih knjižara?

K.: Mislim da je čika Marko Tikvicki, bio jedan od njih, izuzetni knjižar. On je praktički otvorio ovu knjižaru, a i onu nekadašnju «Forumovu» kad je odavde skoro bio najuren u Subotici. Smatrao je da je još sposoban za rad, i otvora je otvorio «Forumovu» prodavnicu. Lepi ljudi su mi bili i sa legendom novosadskog knjižarstva Vladom Ležimircom. Bio je otprilike kao i njegovu Cvijanovića, Kuglijića, Gece Kona...

Knjižarstvo se od njega moglo naučiti. Čika Vlado umro u jednoj knjižari, radeći sa knjigom. Mislim u Zrenjaninu. Jedno vreme je radio i kao predstavnik svih izdavačkih kuća u Jugoslaviji. Izdavač knjiga nije samo prodavač. U neku meru on je i umjetnik, mora ponuditi kupcu neku informaciju o knjizi, poznavati razne stvari.

K.: Radeći s knjigom čovek mora da zna nešto o svemu; mora malo da se razume i u medicinu i u filozofiju, beletristiku, elektrotehniku i u fiziku... Dolaze ljudi od struke, i žele da nešto ispasti neznanica, i ponuditi nešto što im treba veze sa oblašću koju traži. I sama lepa odgovornost se mora znati. Treba da se zna i o knjizi i o liku koji žanr kupac traži i za koju prigodu i za koju.

Književna se produkcija u posljednje vrijeme smanjila; svake godine po nekoliko knjigama, zbirki poezije, pa i ozbiljnija, značajna literatura je prisutnija.

K.: Produkcija je povećana, to je istina. No, mislim da je Subotica po svojoj veličini, i po kulturnom potencijalu ispod neki manjih centara. Tako «Gradac» iz Čačka ima izuzetnu književnu delatnost, onda «Kov» iz Vršca, koji je mnogo jači od subotičke. Ne razumem zašto u Subotici nema jedne jače izdavačke kuće, koja bi to trebao da odradi. Ovo što izlazi da li je slučajno ili slučajno, ili plod angažovanja pojedinih ljudi, ne znam. Nadam se da će i ova dana biti tako i u Subotici, tj. da ćemo imati jak izdavački centar kao što je nekada bila «Minerva». Sećamo se one zlatne «Minerve», iz ovih posleratnih izdanja tamo negde do 1945. i neke.

Vojislav Sekelj

30.11.

U Hrvatskom kulturnom centru "Bunjevačko kolo" održana je tribina o temi "Osobna prodaja suvremeni pristup". Gost tribine je bio predstavnik prodaje poduzeća "Velux" Jugoslavija Dragan Vidaković, a organizator je Odjel za društvene i humanističke znanosti Hrvatskog kulturnog centra "Bunjevačko kolo".

1.12.

Poslije 9 godina Subotica je ponovno uključena u humanitarnu akciju grada Segedina pod nazivom "Štafetna trka Djeda Mrazova". Tako je danas pod pokroviteljstvom gradonačelnika Segedina i Subotice održana ulična trka u kojoj je sudjelovalo 25 atletičara iz Mađarske i Jugoslavije obučenih u tradicionalnu nošnju Djeda Mraza. Atletičari su od graničnog prijelaza Kelebija nastavili svoj put kroz naselje Kelebija do Subotice, a konačni cilj je bila Dječja ustanova "Mandarina" u ulici Arsenija Čarnojevića.

Trkači Djeda Mrazevi su usput dijelili slatkiše, voće i prigodne poklone, a na kraju su predali humanitarnu pomoć zabavištu.

1.12.

Po treći put, ekipa mladih ljudi okupljenih oko radio emisije o kulturi "Scena" na City radiju, u suradnji s Crvenim križem i omladinom JAZAS-a (Jugoslavenskom asocijacijom za borbu protiv side), obilježili su 1. prosinca Svjetski dan borbe protiv side.

Za ovu godinu su bile organizirane sljedeće aktivnosti:

Ciklus radio emisija na City radiju posvećenih ovoj bolesti i manifestaciji.

Medijska kampanja - gostovanje na radio i TV stanicama, internet prezentacija, tiskanje postera u boji i tiražu od 500 primjeraka,

Besplatno testiranje na HIV virus 1. prosinca, što je osigurano u suradnji sa subotičkom Bolnicom, a završna manifestacija se održala 1. prosinca na Trgu Slobode. Bio je to performans uz sudjelovanje redatelja Ninoslava Šćepanovića i muzičara Aleksandra Petrovića Mečke s polaznicima svojih radionica, a potom je uslijedilo večernje druženje u subotičkom MC Donaldsu i na kraju latino žurka u Kansasu navečer u 22 sata.

2.12.

Hrvatsko kulturno-umjetničko društvo "Vladimir Nazor" iz Sombora, utemeljeno 6. prosinca 1936., ove godine obilježava 64. godinu postojanja. Tim povodom priređen je prigodan kulturno-umjetnički program, u kojem je predstavljen rad svih odjela Društva. U prostorijama Društva je priređena i izložba likovnih radova nastalih na Prvoj likovnoj koloniji "Kolorit", a istom prigodom predstavljen je i novi broj lista "Miroljub" koji izdaje ovo Društvo. Poslije toga, u Velikoj dvorani HKUD-a "Vladimir Nazor" u Somboru bio je priređen program u kojemu su nastupile sve folklorne skupine i Tamburaška sekcija Društva. U programu su sudjelovali i recitatori, članovi Društva.

4.12

Predstavom "Pokondirena tikva" ansambla na srpskom, danas je u Dječjem kazalištu započeo 33. susret profesionalnih lutkarskih kazališta Srbije.

"Kako je, u ime domaćina, na otvorenju rekla direktorica Dječjeg kazališta Valéria Ágoston Pribilla održavanje Susreta je izvanredna ideja da se na jednom mjestu vide najbolja lutkarska ostvarenja, i pri čemu je publika najveći dobitnik".

Pokrovitelji ovogodišnjeg Susreta su republičko Ministarstvo kulture i Skupština općine Subotica.

6.12

Prema odluci Savezne vlade, od ponoći je službeni i tržišni tečaj dinara izjednačen iznosi 30 dinara za jednu njemačku marku. Promjena službenog tečaja ne bi se trebala odraziti na carinska opterećenja; naplaćena carina bit će za 33 posto manja od obračunate, a na opremu i repromaterijal bit će za 80 posto manja.

6.12

Predstava "Ženidba kralja Vukašina" Kazališta lutaka "Pinokio" iz Zemuna proglašena je najboljom na XXXIII. Susretu profesionalnih kazališta lutaka Srbije, koji je od 4. do 6. prosinca održan u Subotici.

11.12

Na valovima Radio Subotice je počelo emitiranje programa "Radio Otpor". Emisija traje od 20 do 21 sat, a program pripremaju i realiziraju članovi i simpatizeri narodnog pokreta "Otpor. Odgovorni urednik ovog programa je Robertino Knjur.

U subotu, 9. prosinca, u Velikoj dvorani Hrvatskog kulturnog centra "Bunjevačko kolo" predstavljena je knjiga sestre Blaženke Vojnić-Mijatov "Mile uspomene" koja je nedavno objavljena u izdanju Katoličkog instituta za kulturu, povijest i duhovnost "Ivan Antunović".

U ovoj knjizi sestra Blaženka navodi svoja sjećanja o životu presvijetlog Blaška Rajića, inače njezina ujaka, a u knjizi se uz fotografije, mogu naći i njegova pisma, te osvrt vlč. Andrije Anišića na pastoralno djelovanje Blaška Rajića.

Sestra Blažena Vojnić Mijatov, autorica ove knjige, rođena je 9. veljače 1919. godine, a 1933. godine je stupila u Družbu Kćeri milosrđa.

U subotu je o životopisu i prosvjetno-književnom radu Blaška Rajića govorio vlč. Andrija Anišić, župnik crkve sv. Roka koji je naglasio da je Rajić u svom vremenu (živio je od 1878. do 1951. godine) "radio za dobrobit svog naroda kako na vjerskom, tako i na književnom i političkom polju".

Što se tiče bibliografije vlč. Blaška Rajića, ostavio je iza sebe 5 pjesama, 14 pripovjedaka, 21 članak i 10 knjiga, a bio je urednik u 7 različitih glasila. Uz to je sakupljao bunjevačke narodne pjesme i druge umotvorine.

Predsjedavajući Katoličkog instituta za kulturu povijest i duhovnost mr. Andrija Kopilović govorio je o duhovnom liku Blaška Rajića, a u izlaganju je istaknuo Rajićevo "povjerenje u Božju providnost" koje se može prepoznati kroz njegova privatna pisma. Govorio je i o njegovom brižnom odnosu prema siromasima, te je izlaganje zaključio riječima da je "knjiga 'Mile uspomene' više duhovno nego književno štivo".

Književnik Milovan Miković je u svom izlaganju govorio o nekoliko različitih interpretacija lika i djela Blaška Rajića kroz posljednja desetljeća, te je citirao nekoliko njegovih članaka objavljenih u "Nevenu" u kojima se govori o borbi za nacionalni i ekonomski opstanak Bunjevaca-Hrvata u ovim krajevima.

U okviru predstavljanja ove knjige pročitano je nekoliko prikladnih recitacija, a nastupili su i članovi Župnog zbora "Svetoga Roka".

Ovu knjigu, koja kroz sjećanja govori o životu velikog narodnog rodoljuba presvijetlog Blaška Rajića. Zainteresirani Subotičani mogu knjigu kupiti u župi svetog Roke.

Nema veće dragosti za baću i nanu nego kad su njim na blagdan okupljena dica, pa i unuki. Istina, kadgod je to bilo i poslendanom, jel se mladi «nisu ljučili iz salaša», a i glava kuće je bila samo jedna.

No, razlika u rrvu đide i majke i njevi kćerivi, sinova; zetova i snaja («paorsko» i «gospodsko») otkriva da se obitelj za ovu priliku okupila s više strana i da je i «glava» više.

Krležijana

U samoodbrani

Demoraliziran konzervativnim odgojem i pesimističkom golgotskom religioznom dresurom, izmrcvaren hukom vjetrine koja bjesomučno zvižduka oko njegovog filistarskog, akademskog čamčića, u neizrecivom strahu pred opasnošću vječno prijetećeg, takoreći neminovnog brodoloma, evropski intelektualac kvrca za nervoznih noćnih bdjenja po svom ukletom radio-ormariću, i što mu ta začarana kutija laje reci ma što gluplje njemu se to brbljanje pričinja sve zagonetnijim i sve mudrijim bajanjem o nevjerojatnim iluzijama, na lirski motiv istine, kratkovidne i priglube egoistične samoobmane, da “još mu lađe nijesu sve potonule”...

Miroslav Krleža, 1952.

Jammes Joyce

Ulysses /22./

Seymour je opet u gradu reče mladić te se opet uhvati za izbočinu pećine. Digao je ruke od medicine, pa sad opet želi u vojsku.

- Ah, vrag ga odnio reče Buck Mulligan.

- Idućeg tjedna počet ću bubati. Poznaješ li onu ridu Carlisleovu djevojku. Lily?

Da. Sinoć se s njim cmakala na molu. Otac joj ima para kao blata.

- Je li sišla s pameti?

- Pitaj Seymoura.

- Seyumor i oficirsko govno reče Buck Mulligan.

Kimaše glavom sam sebi, dok je svlačio hlače, ustade te će ovlaš:

- Crvenokose ženske vraški su prčevite.

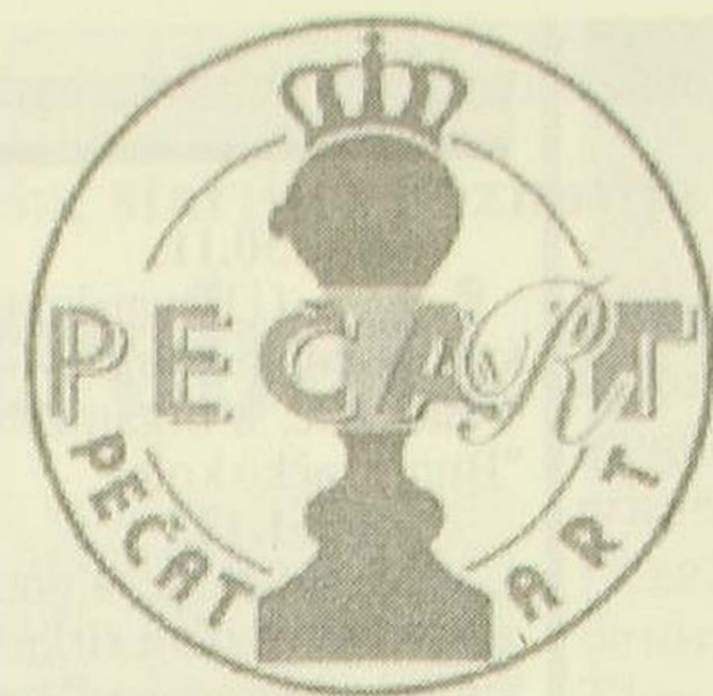
Sav prestrašen umuknu, opipa se postrance pod lepršavom košuljom i vikne:

- Ode mi dvanaesto rebro. Ja sam Ubermensch. Krezubi Konch i ja, nadljudi.

Iskobelja se iz košulje i baci je za sobom, onamo gdje mu ležaše odjeća.

- Hoćeš li ovdje ući Malachi.

- Da. Malo potamo se!

IZRADA PEČATA,
ŠTAMPARSKOG
KLISEA
GRAVERTONIRANJE
FOTOKOPIRANJE

VOJNIC P. ZLATKO

STR. "PEČAT ART"
24000 SUBOTICA
BRANKA KRSMANOVICA 1
☎ / ☎ 024/55-44-77

Naš izbor

Rosalia de Castro

Tjeskoba

Quando sopla et Norte duro

Kad duva sjevernjak britki,
I gori na ognjištu oganj,
A oni na prag mi dođu,
Mršavi, goli i gladni,
Studen mi ledeni dušu,
Ko njima što ledi tijelo,
I moje srce ostaje
Bez utjehe kad odu,
Kao oni, bijedno i tužno,
I neutješno ko oni.

TEST DEMOKRACIJE

Mudrost

Želiš li na put, moraš se razumjeti u putovanje. Jer, putovanje je dio puta, a put ne mora biti dio putovanja.

Razlika između vina i žene

- * Razlika je u nijansama, ako to i shvatimo na vrijeme već je kasno
- * Vino oprašta i kada pretjeraš, žena ponekad pretjera i kada prašta
- * Vino uvijek lijepo ispraća, žena te neće baš lijepo dočekati

Mladić se protisne natraške kroz vodu i u dva duga snažna zamaha stiže do sredine male dražice. Haines se spusti na kamen: pušio je.

- Nećeš li u vodu? upita Buck Mulligan.

- Kasnije odgovori Haines. Neću odmah, poslije doručka.

Stephen se okrenu i reče:

- Idem, Mulligane.

- Daj nam onaj ključ, Kinche reče Buck Mulligan da mi pridrži košulju. Stephen mu pruži ključ. Mulligan ga položi poprijeko na hrpu svoje odjeće.

- I dva pensa za pintu reče. Baci ih onamo.

Stephen baci dva pensa na rovitu hrpu. Oblačenje. Svlačenje. Uspravan, sklopljenih ruku, Buck Mulligan stajaše pred njim, te će svečano:

- Tko sirotinju okrada, Gospodu uzajmljuje. Tako reče Zaratustra.

Zdepasto mu tijelo utonu u vodu.

- Naći ćemo se poslije reče Haines, koji se okrenuo i smjesh kao toj luckastoj dosjetljivosti, dok se Stephen uspinjao stazom.

Bivolski rog, konjsko kopito i saksonski osmjeh.

- U Shipu vikne Mulligan. U dvanaest i po.

- Dobro ozva se Stephen.

Išao je stazom koja je vijugala uvis.

Liliatu rutilantium.

Turma circumdet.

Jubilantium te virginum.

Svećenikova siva aureola u niši, gdje se diskretno oblačio. Ne želim noćas ovdje spavati. A ne mogu ni kući poći.

S mora dopiraše do njega glas. slatkozvučan i dalekometan. Stigavši do okuke, stade mahati rukom. Opet onaj glas. Glatka sveda glava. tuljanova glava, daleko tamo na vodi, okrugla.

Uzurpator.

(nastavit će se)

to znače kalorije ili džuli

Količinu energije mjerimo kalorijama ili u novije vrijeme džulima (J). Jedna kalorija ima 4,2 džula, a da je energetska vrijednost koju danas koristimo u organizam bolje mjeriti u džulima. Ispada više. Potrebe organizma u različitim dobi, spolu, klimatskim uvjetima u kojima živimo.

Kakako da je ljeti potreba za unosom energije u organizam manja. Stoga nama i ovdje preporučujemo: treba sanjati o. Pokazat ćemo to primjerom.

Omladinac od četrnaest godina treba oko 2400 cal, odnosno 12.600 J, jer se nalazi u fazi intenzivnog rasta. Omladinka iste dobi trebaće oko 2400 cal, odnosno 9700 J. Stariji muškarac koji obavlja osrednje fizičko rad trebaće 3000 cal ili 12000 J, a žena ako je rad mehaniziran. Za vrlo težak rad (rudari, šumski radnici) trebaće 4000 cal ili 16000 J i više. Ako ste nezaposleni, trebaće da trebate unositi manje kalorija od zaposlenih što može u današnje vrijeme biti velika poteškoća.

U starijim ljudima, iznad šezdeset godina, potreba za energijom je dovoljno oko 1700 do 2000 kalorija (7000 do 8000 džula), s obzirom da troše malo energije i da im je metabolizam usporen.

Rušenje

Dolje škole

Vrijeme je da se uozbiljimo. Uostalom, nitko neozbiljan nas ozbiljno ni ne shvaća, a ozbiljni nas ni onako ne tangiraju. Rušili smo dosta: kazališe, biblioteku, Ristićevu maglu, Gradsku kuću...ništa. Za to vrijeme drugi su rušili mostove, i kad su neki pisali da će tako biti, bili su proglašavani za narodne neprijatelje i izdajice.

Sada nećemo rušiti, nego s bolom i krikom, a u ime novih naraštaja, i drugačijih klinaca uzviknuti: Dolje škole! Da i na žalost ni Ivana Ilića, svojedobno nisu shvatili. Miliji i bliži bio im je Šušar, s njegovim tvornicama u škole i ostalim djepima i zopima. Zato danas u ime novih klinaca, na sav glas vičemo: dolje škole! Zašto? Zato, što nam djeca u školi uče da brkaju proces i suštinu, sitnije krumpire od krupnijih, u ime nove logike; da se stvori magla, da se pobrka nastava i učenje, diploma sa stručnošću, da se ubije duh i inventivnost u korijenu, da se načine veći bogalji od njih, jer to ih održava na površini. I stoga ako hoćemo nove klinice, zdrave za naredni milenij, moramo svi u glas reći: dolje škole! Ne štrajkati, ne što to nije opravdano, kod nas je sve opravdano, pa i to da živite. No, štrajk je tek borba za kruh, a ne za novi i drugačiji duh.

Novi album
Subotičkog
tamburaškog
orkestra

Polnoćka na CD-u

U prodaji je novi album Subotičkog tamburaškog orkestra, a idejni tvorac ovog projekta je dirigent **Vojislav Temunović** koji je ujedno i autor aranžmana za tamburaški orkestar.

Prema riječima gospodina Temunovića ideja za izdavanje ovog albuma realizirana je ove godine, a rezultat je rada tamburaša koji su u posljednjih deset godina svirali na polnoćkama u katedrali. U glazbenim točkama uspješno je spojena duhovna glazba s pučkim instrumentom tamburom, veoma rasprostranjenom i popularnom u našem narodu. Ovaj se album sastoji iz dva dijela; prvi dio čine pjesme koje se izvode tijekom misnog ordinarija, a u drugom dijelu su bunjevačke božićne pisme.

Izvođači su odabrana grupa članova Subotičkog tamburaškog orkestra, vokalni solisti su **Antonija Piuković** i **Marin Kopilović**, a gosti na albumu, kao prateći vokali su članice ženskog zbora župe "Isusova Uskrsnuća".

Predstavljanje albuma uslijedit će 20. prosinca u sklopu božićnog koncerta u velikoj vijećnici Gradske kuće, a za sada se može kupiti u prostorijama Subotičkoga tamburaškog orkestra u zgradi "Nove općine". Tijekom prosinačkih blagdana prodavat će se i u muzičkim radnjama u našem gradu. (i. p.)

fićok

Nedavno a kod Čkalje, poveo se akademski divan na temu fićoka i to na prisnom bunjevačkom separatizmu. Šta je fićok, usklikne neko u stilu epur si move. Sav uzrujan u kući, i stante pede, uzmem Rečnik, Grga Peića i Marka Člije, slabo, onda sa polica otmem, Matičin Rečnik, ništa, pro ništa, prazno. Uzmem Enciklopediju Britanika, još manje, u dotle stigli, taj pojam bar u tim količinama ne bilježe. U rahu da neću naći odredbu uzimam Klaića, tražim pod fićatom i nastavljam tragati i pod é, i nalazim kod k. Stranica 423, i nešto konkretnije: staklenka od pola decilitra (obično za piće). Kažem sebi u naočale, bio sam u pravu; ipak je to mira. Stavak ide. Ja svoje ispuni.

Saznanje

Pozivala ga često u posjet. Vidjevši da izbjegava dolazak u novosagrađenu kuću isprikama koje nije mogla prihvatiti prestala ga je zvati. Vidali su se rijetko u ulicama grada, pozdravljali se, šalili i razilazili se s osmijehom na licu i razgaljenijom dušom. Ipak, otišao je u njezinu kuću. Sve isprike bile su zalud. Nje nije bilo, ali je osjećao njezino prisustvo u sobama kroz koje je prolazio, na stolcima, vezenim stolnjacima, ukrasima na zidovima, uređenoj bašti. Sve čega se dotakao ili pogledao govorilo je o njezinoj prisutnosti. Sutradan, pred kapelom sv. Ane nije osjetio tugu koju je primjećivao na licima drugih ljudi. Shvatio je da mi, zapravo, ne umiremo. Živimo u sjećanjima drugih i sastajemo se kako bi se drugi sjećali. (m. k.)

24000 SUBOTICA, Jokai Mora 37
Tel.: 024/558-728, 063 501 665

MUNJA

2000

vim građanima Subotice
želim srećne božićne i
novogodišnje blagdane

Test za vozače

Svaki pet godina u auto - školu? Tko ne položi ovaj test, može se oprostiti s vozačkom dozvolom.

Što kazuje ovaj prometni znak

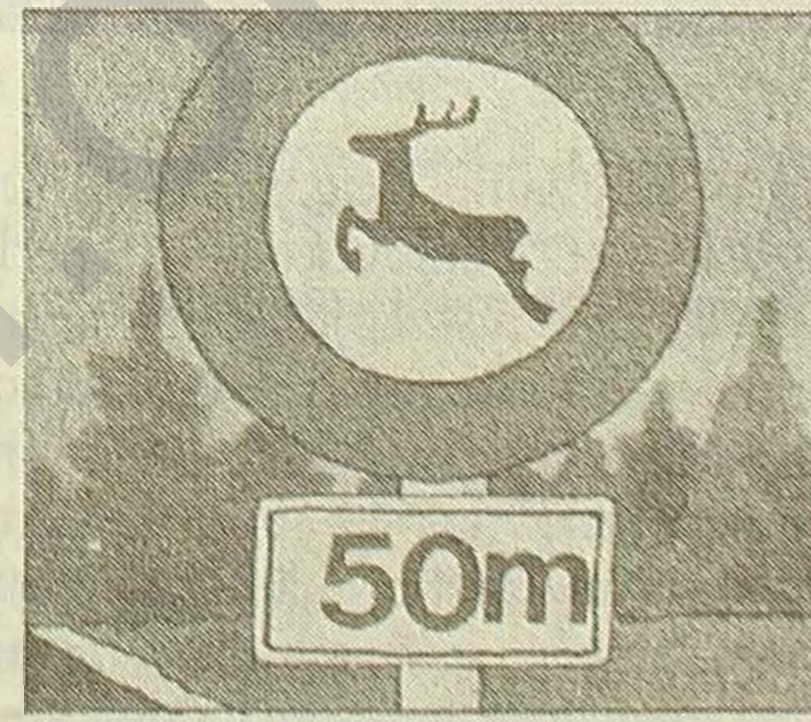
** Ovu cestu prelazi svaki sat
50 jelena?

** Oprez! Cestu prelazi jelen
dug 50 metara.

** Zabrana vožnje za jelene
slijedećih 50 metara

*

(Prenešeno iz magazina
karikature "Linea" broj 1.
1980.)

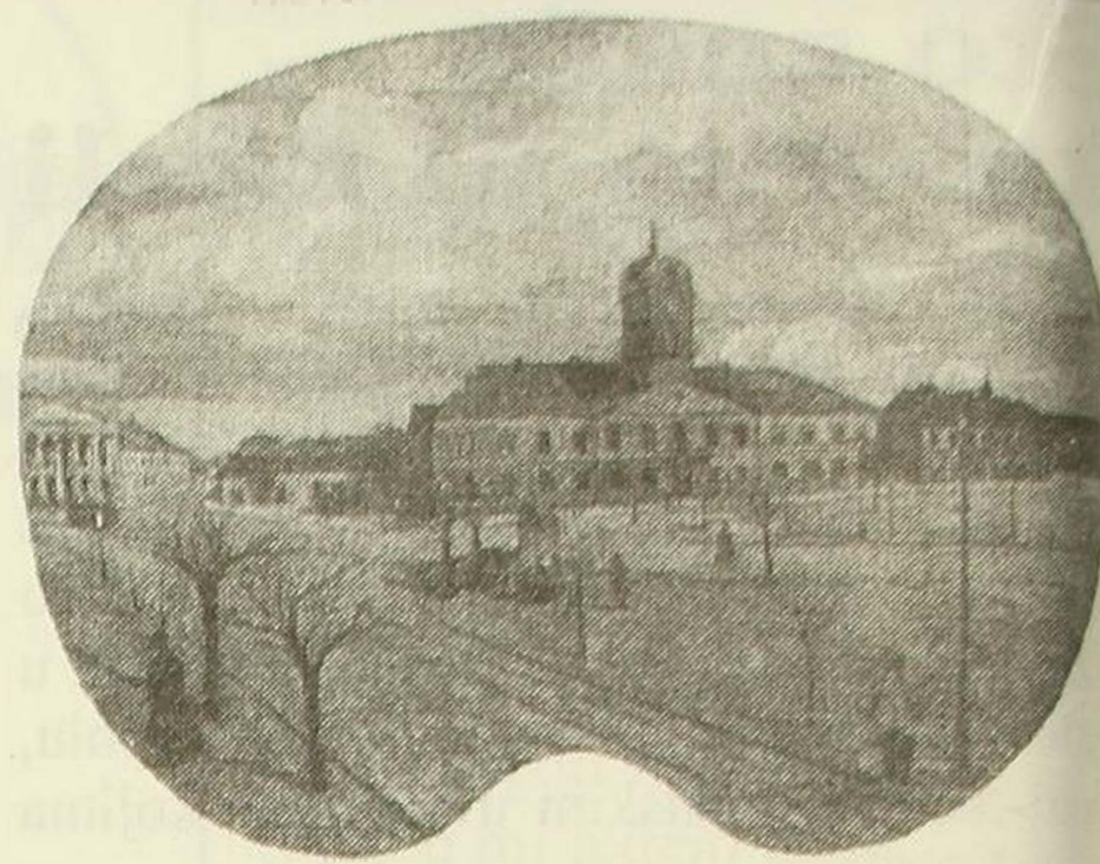

Spomenik baštini

Ovih dana u prodaji se pojavio četverbroj (5-6-7-8, 2000.) časopisa za književnost, umjetnost i kulturu "Rukovet". Na koncu tisućljeća znakovit je naš odnos prema časopisnoj publikaciji (četverbroj). Recimo odmah: časopis vrijedan pažnje, i svatko tko iole voli i želi upoznati Suboticu trebao bi mu se naći na dohvatu ruke. Smišljenom uređivačkom politikom grad zaslužuje jedno takvo predstavljanje. Možda manjka riječ urednika, kraj tisućljeća je. Tematski dobro postavljen, posvećen kulturnoj zaštiti spomenika kulture, sa svjetskim i našim (ne)iskustvima, ocrtava i bilježi one valere grada koje ga ističu u njegovoj specifičnosti.

Na uvodnom mjestu, pod naslovom "Baština", **Viktorija Aladžić** iznosi jednu od mogućih definicija ili određenja baštine i piše: "Baština je neodoljivo povezana sa prostorom i ljudima, sa lokalnom zajednicom i njenom težnjom ka razvoju". Težište je stavljeno na riječ razvoj, jer baština "nisu samo pojedinačne zgrade, pojedinačna pokretna kulturna dobra", kako ističe u tekstu, obim pojma je mnogo širi, te obuhvaća zanate, prirodu, način ishrane, odijevanje, folklor, glazbu, industriju pa sve do zraka kojega udišemo. Na tom fonu koncipiran je časopis. **András Román** piše "Promene u zaštiti spomenika kulture na kraju veka", o iskustvu slovačke **Sándor Balega** zastupljen je tekstom "Slovačka zaštita spomenika i njeni osnovni principi", o načelima oživljavanja kulturne baštine piše tekst **Lester Borley**. O turizmu i skrbi o kulturnoj baštini inspirativan je tekst **G. J. Ashworta**. Tekst arhitekta **Gábora Demetera** govori o kulturnopovijesnim

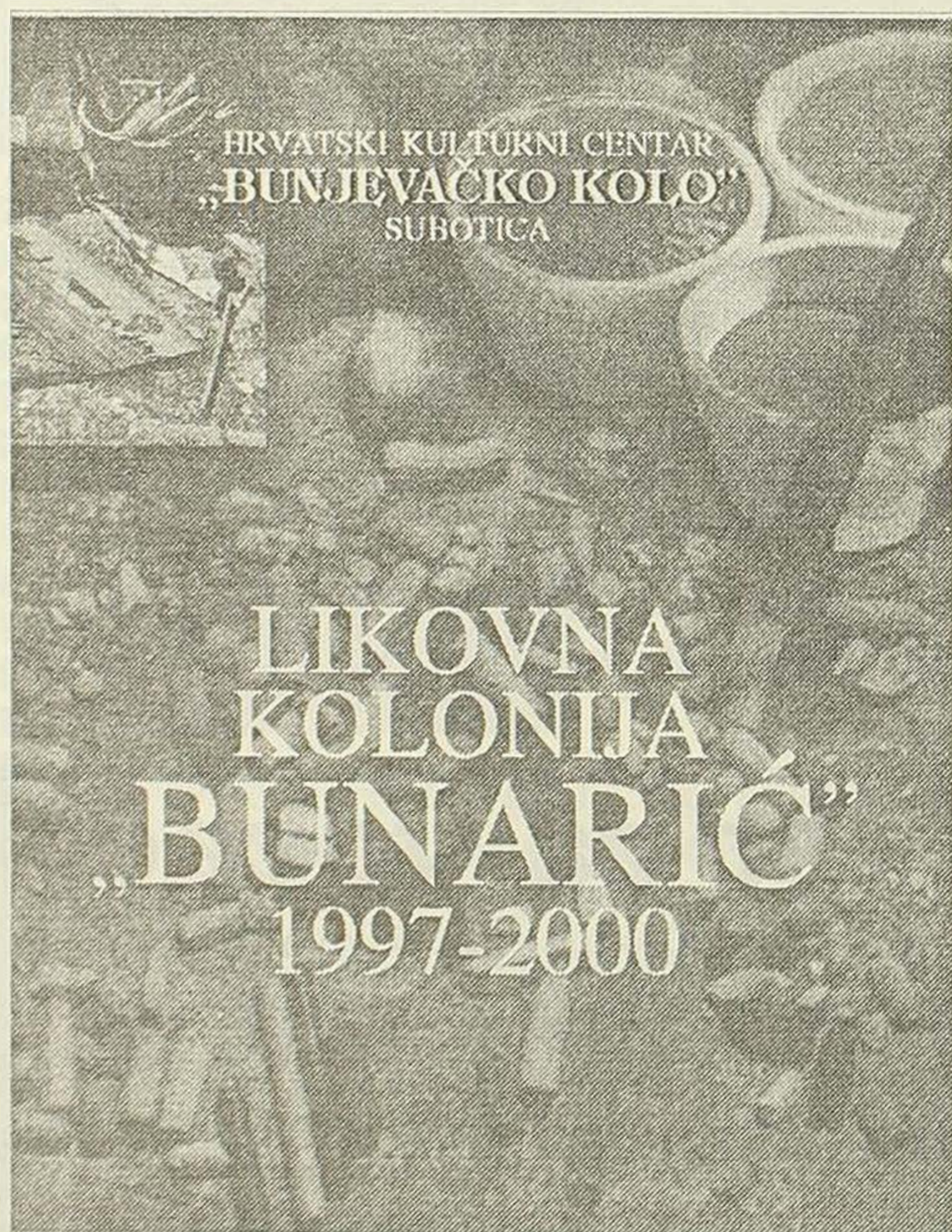
spomenicima, prostorne kulturno-povijesne cjeline. Slijedi tekst "Stilski pravci na prekretnici veka" **Jánosa Gerlea**, u prijevodu **Mirka Gottesmanna**. Značajan i zanimljiv tekst, i za povijest grada nezaobilazan je već nama prepoznatljiv rukopis **mr. Antuna Rudinskog** "Grad Subotica, njegova budućnost i održivost". Popis nepokretnih kulturnih dobara Subotice mali je brevijar, a iz pera **mr. Gordane Prčić Vujnović**. U međunaslovima nalazimo popis spomenika kulture (47 objekata), nepokretna dobra od velikog značaja (16), spomenici kulture od izuzetnog značaj, (2) Gradska kuća i sinagoga, te popis kulturnih dobara pod prethodnom zaštitom: stambeni, poslovni i javni objekti, sakralni objekti, grobnice i nadgrobni spomenici, a mjesto su našli potencijalni spomenici kulture. Riječju, čovjek dobije želju da upozna Suboticu iznutra. Slijedi tekst **Viktorije Aladžić** "Hronologija radova na Sinagogi"; čitamo na kraju teksta da je sinagoga uvrštena na listu od 100 najugroženijih spomenika kulture u svijetu, World Monumentts Watch-a. Pitam se jesmo li svjesni kada hrlimo na tržnicu pored čega prolazimo i što u središtu grada imamo. I onda dolazi mali šlager: **Bela Duranci**. Da li se Duranci poistovetio s gradom ili grad s Durancijem nije retoričko pitanje, već ono na koje odgovara sam, a tiče se svijetu. Pa na pitanje zašto i od salaša nismo napravili zaštićene objekte odgovara: "U šali bi se moglo reći: u suštini, mi nismo otišli dalje od salaša, pa nam on i nije tako ekskluzivan". Na žalost, **Bela Duranci** se ne šali. Pogoda suštinu. Pogotovo se ne šali kada kaže: "Mi ne možemo imati pozorišnog, likovnog, muzičkog kritičara. Mi takve redakcije nemamo, naši budžeti takve pare nemaju. Dodao bih: nisu u pitanju novci; nismo mi na salašu, salaš je u nama. Tekstove i interviewe s Belom Durancijem potpisuju **Dragica Pavlović**, **Aleksandra Meandžija**, **Zlatko Romić** i **Savo Popović**.

Henrik Acel: Stara Gradska Kuća, slika u Žutoj većnici

O stogodišnjici plavih vaza piše **Viktorija Aladžić**, **Zabilješke o crkvi u Nosi** donosi **János Gerle**, u prijevodu **Mirka Gottesmanna**. Slijedi tekst dvije slike o subotičkoj Gradskoj kući **Olg Kovačev -- Ninkov**, **Stipan Stipančević** donosi tekst o "Obnovi kalvarije". I pored nje, kad brzamo buvljaku, malo znamo; posjetimo je za uskrse blagdane, i to je za ogromnu većinu sve šteta. O parkovima, drvoredima i šumama Subotice s početka XX. stoljeća piše **Smilj Prodanović**. Šume su se odužile gradu, čuvale grad red je na nama da ih na početku novoga tisućljeća zaštitimo od nas samih. Na kraju **Radimir Babić** govori o spomenicima kulture kao poetskoj temi. Grad je poezija nedorečena; ona je življena ako ga upoznamo izbliza. Fotografijama broj je s obogatili **Augustin Juriga**, **Zlatko Jovanović**, **Aleksandar Sedlak**, **Tatjana Stipančević**. Urednik broja je **Boško Krstić**, izdavač **Milovan Miković**, a promenade broja sa zadovoljstvom i načinio:

(v. s.)

Izložba i katalog Likovne kolonije "Bunarić"

Između kista i palete

Likovni odjel "Bunjevačkog kola" je jedan od najbrojnijih i najaktivnijih. Godinama radi pod budnim okom i vještom rukom likovnog pedagoga i slikara **Stipana Šabića**. Na inicijativu Društva, godine 1997. osnovana je Likovna kolonija "Bunarić", koja se održava sredinom kolovoza na salašu **Paje Đuraševića**, koji se nalazi u blizini "Bunarića", subotičkog hodočasničkog svetišta, po čemu je i dobila ime. U idiličnom, salašarskom ambijentu, svake godine okuplja oko tridesetak sudionika, od početnika, naivaca do akademskih slikara iz raznih gradova.

U rasadniku boja i pitomih bačkih oblina, prateći rad, od ideje do opredmećenja, zapaže se da oko nije samo organ vida koje vidi, već zna, hoće i ume gledati. Tako isti motiv salaša drugačije vidi, oko i osjeća ruka recimo **Cile Bajić**, a drugačije oko pjesnika kičice **Shena Jiana Haoa** iz dalekoga Shangaja. Zajedničko im je da prepoznaju dušu salaša; Cila Bajić s jednom nostalgijom, a Shen Jian Hao otkriva i nalazi sebe u starim nabijanicama salaša. U toj toplini starine svaki slikar ponaosob piše svoju pjesmu. Možda činimo nepravdu iznoseći ova imena, no to je zajednički nazivnik, dan pod imenom "Bunarić".

Kolonija traje tek nekoliko dana, što omogućuje i daje draž radu i drugim oblicima druženja. Nova poznanstva, izmjena iskustva književne večeri... Jednostavno, treba doživjeti taj potencijal stvaranja.

Na zatvaranju kolonije, još jedan specifičan priređuje se izložba na čardaku, i on tako "okićen" djeluje kao čardak ni na nebu ni na zemlji; želi poletjeti, napustiti miris kukuruza nešto reći o sebi, ali šuti i nestrpljivo čeka novu koloniju. Da se smiri i razigra između kista i palete, u pastel, ulju, akvarelu tušu, pa i novim priručnim materijalu.

Organizaciju kolonije je vodio **Josip Gabrić**, urednik kataloga je **Lazo Vojnić Hajduk**, tiskan u povodu izložbe u vestibulu Gradske kuće koju je uredio **Mirko Vojnić Tunić**. Radovi obuhvaćeni katalogom ostaju zavičajnoj galeriji HKC-a "Bunjevačko kolo" čime se stvara vrijedan fundus slika. Slike s kolonije svoje predstavljanje imale 11. prosinca u vestibulu Gradske kuće, a radovima je govorio slikar i likovni pedagog **György Boros**, ministar kulture u općini. Izložbu je otvorio predsjednik Društva **Bela Ivković**.

(v. s.)

Iz sadržajno bogate kulturne aktivnosti HKC-a "Bunjevačko kolo", pri Izdavačkom odjelu Društva, svjetlost dana ugledala je knjiga likovnih stvaratelja, sudionika ljetne kolonije "Bunarić". U ovoj monografiji obuhvaćeno je 49 autora; sve slike su prezentirane u boji, široka lepeza motiva i zastupljenost svih tehnika, uz uvodni tekst povijesničarke umjetnosti **Olge Šram**.

Ženski pristupi teologiji

«Feministička teologija», ur. Svenka Savić, »Futura publikacije«, Novi Sad, 1999.

Mnogo je toga u nas i na planu kulturno-knjiške produkcije predmodernoga. Boraveći u težama hipertradicionalnog kulturnog koda, čudi što se u našim knjigama malo toga kvalitetno od aktualnoga tematizira, osobito toga što jest u bilu duha vremena i sukladno tim suvremenim europskim tendencijama. Toga bi se možda moglo ustvrditi kako je kulturni prostor, što osobito vrijedi za onaj prostori, ove države prekriven »bjelinama« govora i šutnje o, u svijetu aktualnim, temama: ne govori se i ne tematiziraju se ona pitanja i problemi koji su u svijetu u žiži intelektualnog interesa. Ukoliko, pak, netko govori o tome i progovori ovdje, on, govoreći o pravilu, dolazi iz sfere samostalnih inicijativa i alternativnih intelektualnih mreža i produkcija.

Dve konstatacije i pravila vrijede gotovo uvijek za knjigu koju ćemo ovdje ukratko kazati. Jer, riječ je o, po mnogo čemu u nas, mirskom pothvatu. Ovo je, naime, prvi i svestraniji govor u Srbiji o problemu muškog pristupa, donedavno isključivo muško-privilegirane znanstvene discipline, teologiji prva knjiga o »feminističkoj teologiji«, koju kao urednica potpisuje subotička jezikoslovka **Svenka Savić**. Ovaj je, pak, detabuizirajući iskorak može, čini se, smatrati kao izravna posljedica u posljednjih nekoliko godina relativno brzog razvoja feminističkog pokreta u nas, koji osim feminističko-pragmatičkog dijela u sebi ima i vrlo različno snažno razvijen edukativno-znanstveni segment, u vidu postojanja raznih oblika »ženskih studija«.

Što to i kako žene mogu reći o složenom kompleksu bogoslovnih pitanja, koji su tu i tamo problemi interesantni za osobeni ženski pristup promatjanja božanskih stvari, što je to »žensko« prepoznatljivo u teologiji, kakva su obilježja dominacije androgenog (muškog) u pisanju svetih spisa i u prakticiranju vjere, mogu li žene biti svećenice i prisutne u strukturama crkvene vlasti moći..., samo su

neka od tradicionalnih feminističko-teoloških pitanja na koja dvadesetak spisateljica, koje su inače aktivne vjernice i visokoobrazovne pripadnice različitih konfesija, u ovoj knjizi vrlo ozbiljno, dakle promišljeno, pokušavaju dati suvisle i utemeljene odgovore. Istina, mora se primijetiti da objavljeni radovi s većom stručnom i znanstvenom težinom potpisuju autorice iz drugih zemalja (vidi u tom smislu odlične radove katolkinje iz Austrije **Ana Marie Grunfelder** i švicarske protestantice **Elisabeth Reiser**), što je i razumljivo zbog činjenice da ova problematika u nas nema gotovo nikakvu znanstvenu tradiciju (pa ipak, bili bismo nepošteni ukoliko ne bismo izdvojili i dvije izuzetno kvalitetne radnje jugoslavenskih feministica: **Marine Blagojević** i **Svenke Savić**).

Knjiga »Feministička teologija« predstavlja zapravo zbornik radova s međunarodne konferencije »Feministička teologija: od teorije u praksu« (Novi Sad, 1998.), koji su, dakle, nejednake teorijske relevancije, što dakako ne mora govoriti u prilog slabosti cijeloga djela. Jer, knjiga je tako i zamišljena da, osim teorijskih radova, pruži čitatelju mogućnost uvida i u stanje nekih praktičkih pitanja ili iskustava ovoga problema. Radove teorijske preferencije, koji su zastupljeni u prvom dijelu zbornika pod nazivom »Interdisciplinarni okvir feminističke teologije«, očito karakterizira interdisciplinarni pristup, u smislu da se perspektiva elaboracije »ženske teologije« gradi na polazištima feminizma, ekumenizma i teologije, dok su u preostala tri dijela (»Žene u kršćanskim crkvama«, »Žene u nekršćanskim crkvama« i »Žene u ostalim crkvama«) zastupljeni radovi o ženama koje »pišu o sebi i drugima iz lične ili kritičke perspektive«, a među njima ima i Subotičanki: **Katalin Kovačević Hegedus**, **Mira Poljaković** i reformatorska svećenica **Katalin Réti**.

Tomislav Žigmanov

Pisanje dugoga je

Od općega pravila, prema kojem u dugim slogovima treba pisati *ije* a u kratkima je, ima dosta odstupanja na koja valja upozoriti.

Kada se u ekavskom i ikavskom izgovoru kratko *e* odnosno *i* a u (i)jekavskom skup je u nekim oblicima istih riječi dulje, u (i)jekavskom se izgovara i piše *dugo je*, a ne *ije*. Takav je slučaj:

-- u genitivu množine imenica, npr. **mjesta, djela, vjera** (prema mjesto, djelo, vjera);

-- ispred dva suglasnika od kojih je prvi sonant **l, lj, n, r, v**, npr. **ponedjeljka, primjērka, smjērnica, vjērnik, viđjevši** prema (ponedjeljak, primjerak, smjēr, vjēra, viđjeti);

-- u složenicama tipa **kutomjer, toplomjer**;

-- u imenica od milja i u riječima od milja izvedenim: **djēva, djēdo** (prema **djēvojka, djēd**);

-- u nesvršenih glagola i izvedenica od njih ako su im u osnovi riječi **mjera, mjesto, sjesti**, npr. **zamjērati, namjēštati, presjēdati**.

Kraćenje sloga s dvoglasnikom

Promjene *ije je* u riječima istoga korijena također su jedan od uzroka ogrešenja o normu, premda tu nije riječ o odstupanju od općega pravila o zamjeni jata. Naime, u raznim oblicima istih riječi (ili u srodnim riječima) može doći do promjena u kvantiteti, tj. duljini sloga. Prema dugim slogovima (vokalima) osnovnih riječi u nekim se oblicima ti dugi vokali krata te se umjesto *ije* piše *je*. To potvrđuju primjeri: **cvijēt** (prema ranijoj akcenatskoj normi **cvijēt**) **cvjētovi, svijēt svjētovi, vijēk vjēkovi**, u kojima se akcent u padežima jednine ne mijenja (**vijēk, vijēka**).

Ako je akcent u jedini promjenljiv i razlikuje se po padežima, u dugoj množini (sa umetkom **ov**) piše se *ije*: **diō dijēla dijēlovi, lijēk lijēka, lijēkovi**.

Dvoglasnik *ije* skraćuje se u *je* ako se od imenica na *ije* tvore umanjenice (deminutivi) pomoću nastavaka **ić, --čić, --ica, --čica, --ence, --ešce, --ašce** ili uvećanica (augmentativi) pomoću nastavaka **ina, --čina, --etina, --esina**: **cijev cjevčica, dijete djetence, snijeg snježić, korijen korjenčina, mijeh mješina, tijelo tjelesina**.

Isti je slučaj i s pridjevima s nastavcima **an, --ast, --kast, --cat, --it, --iv, --ljiv**: **pješčan, zvjezdast, bjelkast, cjelcat, rječit, neprocjenjiv, uvr(j)edljiv**.

Mr. Josip Buljovčić

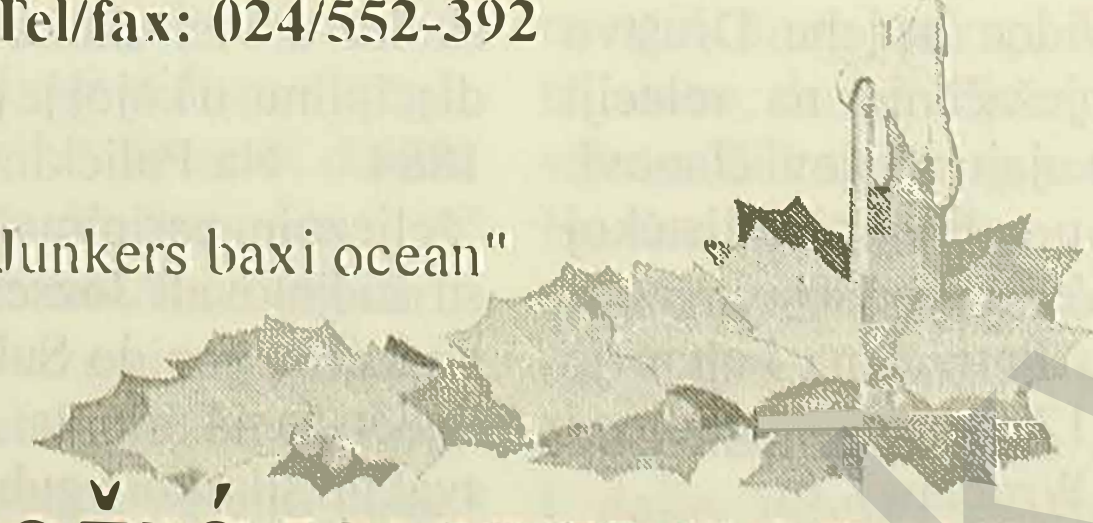

Subotica, Kizur Ištvana 39.
Tel/fax: 024/546-090

- dosad nevideno
- smanjenje cena u jeku sezone
- veliki popust za gotovinsko plaćanje za "Junkers baxi ocean" gasne kazane

Subotica, Trg Lazara Nešića 11.
Tel/fax: 024/552-392

ELIMO VAM SRETAN BOŽIĆ I NOVU GODINU

Preduslovi za regulaciju saobraćaja unutar zaštićene zone centra grada

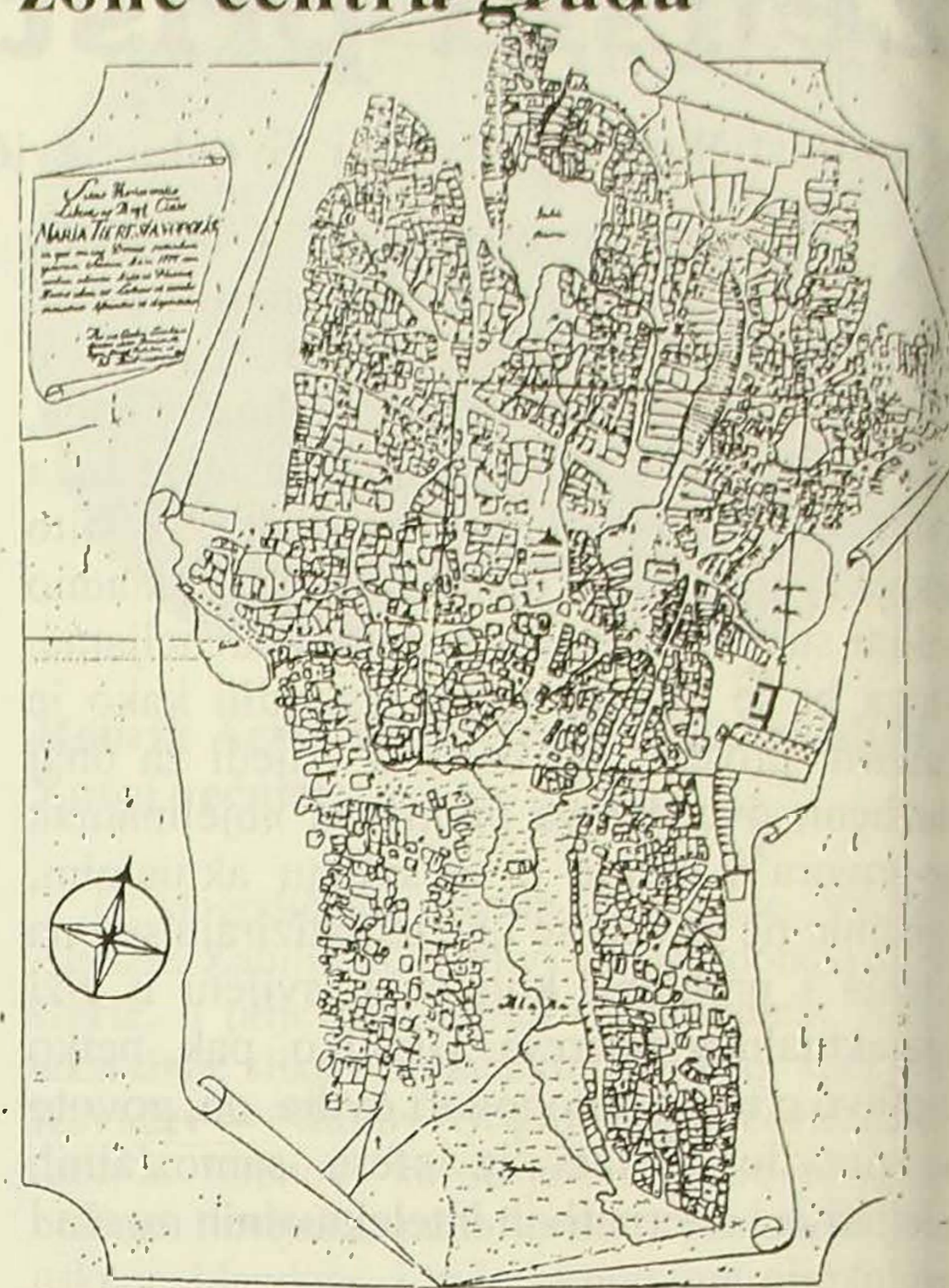
U nacrtu i šančevi

Moguće da je kazivanje o saobraćaju u centru grada i njegovoj pešačkoj zoni i neostvarenim bulevarima započela baš u ono doba kada je Subotica stekla status slobodnog kraljevskog GRADA (1779.). Međutim, nije s obzirom kada je gradograditeljstvo u pitanju ideje i planiranje započinju pre, a uredbi od «viših instanci» - nadležnih za uređivanje grada, dolaze malo kasnije, ali su dostižne i moraju se ispoštovati, od planera grada. Zašto je to tako, nije baš razložno, ali uistinu eto vekovima se ponavlja. Za ovaj naš grad zasigurno.

Neovisno od opisa Evlije Čelebije dva veka pre o izgledu ove naše Palanke od Varoši, godinu dana pre nego što je stekla ZVANIČNI STATUS SLOBODNOG KRALJEVSKOG GRADA, jedan od vizionara urbanista, planera zamislio je kako bi grad valjalo graditi. Bio je to Karl Leopold Kovač, kojije u kvadratu zacrtao budući centar grada, upravo ovaj njegov deo, koji ga i čini gradskim likom (vidi graf. prilog 1). Sebe je potpisao na planu «Per me Calorum Leopoldum Kovats aliter Kovatsi .. Regni Hung., Nobilem et Jur : Mathematicum». Zamislio je budući centar grada 1778, dakle ipak godinu dana pre, kako bi ubrzo posle i uradio još tri vrlo značajna plana. Jedan se odnosi na najuži

centar i uređenje trgova, kao i regulaciju vodotokova i bara koje su onomad bile na sadašnjoj teritoriji grada. Drugi se odnosi na kopiju sa iste karte grada, ali sad već prema propisima iz pomenute Povelje gde su za deo «Kera» unešeni u nacrtu i ŠANČEVI, sa novim «kapijama» (čitaj: trošarinama), s obzirom da je u tački 11 u istom navedenom povelji naredeno: «opšte potrebe i razlog unutrašnje bezbednosti ovog grada preporučuju da i ovaj grad bude okružen što je pre moguće ŠANCEM (današnja trasa Bajnatske ulice), vremenom takođe i zidovima po uzoru na druge slobodne kraljevske gradove, kao i da se izgrade potrebne kapije i snabdeju stražom «... Slaven Bačić: «Povelje slobodnih kraljevskih gradova Novog Sada, Sombora i Subotice», Subotica 1995., str. 165. Zanimljivo je u tom osvrtu ka prošlosti, da je ovaj planervizioionar zacrtao budući CENTAR GRADA, zatim ispoštovao odluke Povelje, i predvideo nove GRANICE GRADA, sa novim KAPIJAMA koje mi pamtime kao trošarine. Neke od njih još i danas postoje, a neke su bezrazložno srušene. Treći plan mu je bio, kako se kaziva (ali to nek ostane istoričama) za dokazivanje da je otišao iz Subotice i isplanirao grad Temišvar u Rumuniji

Na prekretnici XVIII i XIX veka znatnu

Rukopisna karta Subotice iz 1778. godine

ulogu u uređenju grada imali su onomad tzv. kraljevski komesari, koji su se starali o sprovođenju odredbi pomenute Povelje potonji, odnosno danas bivši planer GRADA. O njihovim aktivnostima u prošlom XIX veku kazivaće se, ali je sigurno jedno: da su se svojom delatnošću upisali u lice GRADA. (U sledećem broju: Greške i zablude u gradogradnji Subotice tokom XIX veka).

Mr Antun Rudinski

Iz sportske prošlosti Subotice

Značajni sportski događaji (VI)

Budući da je "Žig" poslije dulje pauze ponovo počeo izlaziti, to i ja sa velikim zadovoljstvom nastavljam prikaz značajnih sportskih događaja iz perida druge polovice XIX. vijeka i početka XX. stoljeća, prekinut prestankom izlaženja lista. Ovaj enciklopedijski prikaz sportskih događaja bit će objavljen u nekoliko nastavaka u narednim brojevima.

1884. 15. siječnja osnovano je sportsko društvo "Achilles" (Achilles Sport Egylet) zaslugom velikog entuzijaste i zaljubljenika u sport Lajosa Vermesa. Društvo je odigralo značajnu ulogu u razvoju sporta i tjelesnog vježbanja ne samo u Subotici, nego i na cijelom području današnje Vojvodine. Godine 1886. imalo je 97 članova, od toga 22 natjecatelja. Sagradilo je sportsko vježbalište i prvu biciklističku stazu. Na svestranom sportskom natjecanju što ga je 2. kolovoza 1885. organiziralo "Subotičko gimnastičko društvo" (Szabadkai Torna Egylet) na Paliću, sudjelovali su i članovi "Achillesa" postigavši zavidne uspjehe. Društvo je 28. veljače 1886. priredilo natjecanje u pješačenju na relaciji Budimpešta - Gödöllő, na kojem prva tri mjesta osvajaju njegovi članovi. Iste godine njegov član Emil Filipović pobjeđuje u velikoj biciklističkoj utrci za prvenstvo države. Član "Achillesa" Béla Vermes prisustvovao je 1894. na Međunarodnom sportskom kongresu u Parizu, na kojem je osnovan CIO (Međunarodni olimpijski odbor), a 12. srpnja iste godine i na sletu njemačkih turnera u gradu Breslau (danas Wrocław).

1884. -Početkom godine na Paliću je izgrađena natjecateljska staza eliptičnog oblika. Bila je duga 225 metara. Oko staze su izgrađene tribine

i zato je dobila ime "Zatvorena arena". Bio je to prvi objekt ove vrste na teritoriju ondašnje Ugarske.

1884. U svoje redovito vrijeme, prve nedjelje kolovoza, održane su tzv. Paličke igre. U cijeloj utrci na 15 km pobijedio je Dezsô Balogh u odličnom vremenu za 54 minuta. Koliko je ovo dobro vrijeme ilustrirala činjenica da je poslije 40 godina Mihály Veisahaus u ovoj istoj disciplini osvojio prvo mjesto mnogo slabijim rezultatom: 54 minute, 25 sekunda i 4 desetinke i to na stazi od čiste šljake, dok je Balogh svoj rezultat postigao na pješčanom i grbavom putu. Šampionski kandidat Vessa ovog puta nije se pojavio na startu. U drugoj šampionskoj utrci na 1.000 m preprekama pobijedio je Lajos Vencel u vremenu 3 minuta i 15 sekunda pošto mu je vrijeme bilo bolje od postignutog vremena na natjecanju prethodne godine. Time je opravdao "šampionsku kandidaturu". Iznenadjenje ovog natjecanja bilo je da je poznati dugoprugaš i natjecatelj u hodanju Arpád Folinus startovao na 100 m, gdje su mu mer. nevjerojatnih 11 sekunda.

Novost je bila tzv. boračko natjecanje u skokovima, od tri discipline i skoka u vis, skoka u dalj i skoka s motkom sastavljenom u jednu disciplinu, u kojoj je pobijedio Nándor Vermes.

1884. Na Paličkim natjecanjima prvi puta je održano i natjecanje u "željeznim paripima", odnosno natjecanje u biciklizmu na 15 km, u koje su sudjelovali József Fonágyi i Emil Filipović. Filipović je kao stariji vodeći stigao do Subotice za 21 minut i 5 sekundi, a nazad do cilja na Paliću za 44 minuta. Za vrijeme utrke morao je silaziti s bicikla šest puta svakim silaskom gubio po 10 sekundi. Fonágyi je morao odustati od utrke pošto mu se zadnji točak nije okretao.

(nastavit će se)
Ante Zomborčević

Imenik žrtava Drugog svetskog rata na području subotičke opštine

Nedavno je, u nakladi izdavačkog poduzeća «Grafoprodukt» -- edicija «Bácsorság könyvek» (Knjige zemlje) objavljena veoma značajna knjiga **Imenik žrtava Drugog svetskog rata na području subotičke opštine** čiji su autori: **Antal Hegedus, Milan Rajčić i Lazar Merković.**

Ovo je obimnoj knjizi od 436 stranica članovi Viktimološke komisije su, poslije šestogodišnjeg rada na istraživanjima u Arhivu Jevrejskom istorijskom muzeju u Beogradu, Ratnom arhivu u Budimpešti, Muzeju Vojvodine, Arhivu Vojvodine u Novom Sadu, Arhivskom arhivu u Subotici, zatim matičarskim knjigama u Bajmoku, Čantaviru, Đurđinu, Mankutu, Subotici, Žedniku itd., prezentirali imenik žrtava Drugog svetskog rata na području subotičke opštine koji sadrži 7.032 imena.

U ovom imeniku su podaci i u popis su uvrštene sve žrtve do sada najvećeg rata u povijesti srpskog naroda, koje su 6. travnja, dana kada su fašističke sile izvršile napad na bivšu Jugoslaviju 1941., živjele u našoj općini i čiji su životi prekinuti ratnim dejstvima.

Imenik žrtava je, dakle, ustrojen po abecednom redu, i svaka od njih je identificirana imenom i prezimenom, eventualno djevojačkim prezimenom i imenom supruga, imenima i prezimenima roditelja, datumom i mjestom rođenja žrtve, njenom nacionalnošću,

zanimanjem. Za lica rođena izvan teritorija subotičke opštine navodi se mjesto boravka u općini 1941. godine, adresa, mjesto i datum pogibije. U zagradi je naveden uzrok smrti, kao i rješenje suda kojim je dotična osoba proglašena mrtvom; navedeni su također i izvori gdje se nalaze podaci o samoj žrtvi.

U «Imeniku...» su također navedeni podaci o Subotičanima koji su poginuli u travanjskom ratu 1941., na ulicama i poljima, selima i gradovima, u borbi s okupatorom u svim dijelovima zemlje kao partizani ili borci u vojnim postrojbama (jedinicama Narodnooslobodilačke vojske i partizanskim odredima), te kao vojni zarobljenici ili internirci, robijaši, politički ili civilni zatočnici okupatora u zatvorima, kazamatima, koncentracijskim logorima (Auschwitz, Bačka Topola, Banjica, Buchenwald, Dachau, Jasenovac, Mauthausen, Sárvár, Žuta kuća itd.).

Uvrštena su u knjigu i imena civila usmrćenih pod kišom bombi, ali i onih lica koja su se našla na drugoj strani barikada, u odorama neprijateljskih vojnih formacija (SS, Wehrmacht, domobranci i drugi).

U tom velikom spisu od 7.032 žrtve su imena i onih koji su u teškim, ratnim vremenima 1944. i 1945. godine stradali pod plotunima egzekutivnih odreda naših i vojnih i civilnih vlasti, bez obzira na to jesu li pogubljeni na temelju presude nekog sudskog organa ili bez presude.

Jednostavnije rečeno ovo djelo Viktimološke komisije subotičke opštine je u stvari velika

knjiga mrtvih Subotičana čiji je život prekraćen dejstvima u II. svjetskom ratu.

Po mišljenju članova Viktimološke komisije, publicirani materijal u ovoj knjizi predstavlja konačan popis žrtava II. svjetskog rata u našoj općini. Već prve reakcije na knjigu su u stvari dopune tog užasavajućeg popisa. Prema procjeni samih autora ovog djela, vjerojatno se ovom sadašnjem broju od preko sedam tisuća može dodati bar 10 posto ješ neidentificiranih žrtava. Ako je taj podatak i približno točan, proizilazi da je Subotica za vrijeme minulog velikog rata izgubila isto toliko ljudi koliko je, aproksimativno, umrlo prinudnom smrću za četiri ratne godine.

Predgovor «Imeniku...» napisao je predsjednik Skupštine opštine (gradonačelnik) **József Kasza**. Jedna njegova konstatacija je posebno zanimljiva, te zaslužuje punu pažnju:

«Iako prihvatam mišljenja autora 'Imenika...' da za određeni broj žrtava nije moguće utvrditi nacionalnu pripadnost, mislim da ima informativnu vrednost konstatacija nekih istraživača prema kojoj je među stradalima najviše Jevreja (oko 2.000), a zatim Mađara (oko 1.600), Srba (oko 1.300), Hrvata-Bunjevaca (oko 1.300), Nemaca (oko 600), Crnogoraca (oko 150) i ostalih oko 50.»

Mi bismo na kraju dodali: gotovo proporcionalno prema nacionalnoj strukturi stanovništva u nekadašnjoj predratnoj subotičkoj općini.

Lazar Razora

Intervju s profesorom Vukovar (3.)

Vukovar

Stil je ijenost duha, tromost tijela, možda zamor gležnjeva. Na koncu stoljeća u mojim godinama moguće je sve. U pitanju je stil, netko retko reče, stil je čovjek, dodajem, čovjek nije stil. No, nije duljeg burlanja, po policama i ispod polica, nalazim pjesmu "Vukovar", do koje mi je stalo iz tisuću i jednog razloga, a prvi je najbitniji, i stoga ga ne navodim nego pjesmu donosim:

Vukovar

Poslije toliko žrtava
Nakon svih razaranja
Đčaj je moja domovina

Bas nad ovom pjesmom šutim, a šutim dugo, za šutnju ne mogu ni razgovorati. Jednostavno, izgubio sam sposobnost da budem govornik. Postao sam prosječan.

Šutim o školi nastavljajući u učionici među "đacima", zamorčićima našeg sustavnog sistema. Predajem električne strojeve i električna napajanja; poezija od predmeta ako vladate matematikom. Obično u prve satove, u to vrijeme čuveni subotički buvljak cvjeta k'o rovan. Radi se do pet-šest sati ujutro, non-stop, djeca dolaze s tezgijama, bog mogućeg naukovanja, već iz puke pragmatike, da ne bi dobili opravdane sate. Nije problem u djeci, nije ni u društvu, jer u to vrijeme, obim pojma društava sveo se na sadržaj: snadi se prevari, ni gdje možeš. Nije problem, već nevolja što do tezgija i tezge, stoje, prodaju, učenik i profesor. Jedan cigarete i ostale nepotrebštine, i donje i ino rublje, koje se poslije kraće uporabe obično baca. Obično dolaze na satove. U hodnicima kao "poslovno partneri" razgovaraju o poslu. Učenik, objekt, sjeda u klupu i blaženim snom spava,

bitno je da ne remeti red, profesor, polubudan, prilazi "šoški", uzima dnevnik, jasno pogrešan, ulazi u učionicu, proziva. Nakon smijeha, shvaća da je dnevnik ispravan, a da je u tom trenutku on na pogrešnom mjestu. Odlazi, mijenja dnevnik, prestrojava se kao vlak na tračnicama, pola sata, vrijeme odmiče, sat je upisan, svi spavači su zadovoljni.

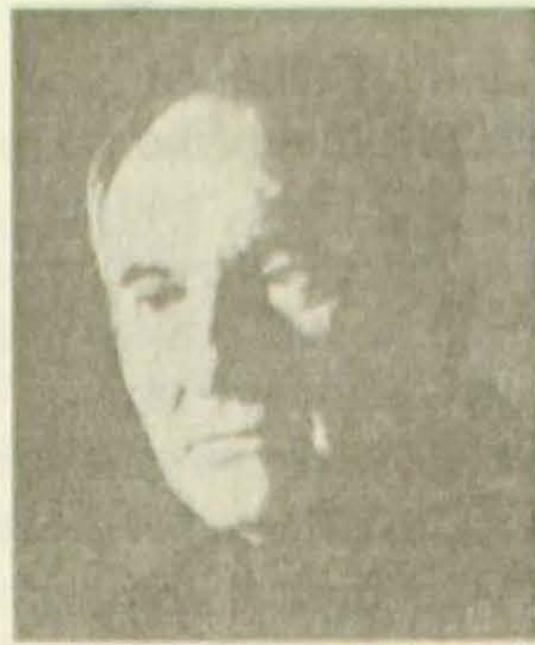
Promatram s neutralne strane, hvata me mučnina, dijafragma se diže do grla, gutam. Šutim. Nominalno, i učenik je svoj sat odspavao, nastavnik svoju normu zapisao, inače, malu plaću zaslužio. Učenik elektrotehničke srednje škole ne razlikuje semafor od transformatora, nastavljajući Tesle, semafor ima primar i sekundar, o indukcijama i ostalom da ne govorimo da po... Sutra, diže štrjak. Hoće štrjkati, no i to umjesto njega netko treba odraditi, on je tu da ruku dignu. To je naša seriozna priprema za naredno tisućljeće. Izbjeglice, njihova djeca, učenici, narušavaju nastavu u temelju. On, izbjeglica, u učionu donosi "kašikaru", objašnjava "domorocima" moguću uporabu. Slijedi uviđaj, učenika isključujemo, slijedi intervencija nadležnih uvijek nadležno neodgovornih institucija. Učenik se vraća u nastavu. B. S. učenik, dijete, "žilet i metar", iz Tavankuta, ima trideset i tri (33) neopravdana sata. Po slovu zakona gubi pravo na školovanje. A da bi došao na vrijeme u čuvenu šuvaricu, treba ustati u četiri sata ujutro, autobus dolazi ili ne dolazi, no njemu se bilježe neopravdani sati, iz ovog ili onog razloga. Pred kraj godine, dvije sedmice, jedno dijete ima tri slabe, drugo dijete, isto je dijete, sedam jedinica. Na pedagoškom vijeću, ili kako se to sve već nije zvalo, ima osam zaključenih jedinica. Na tom "pedagoškom vijeću" on svojih teško zarađenih jedinica svodi na dvije, ide na popravni. Mali Tavankučanin, ne. On sa svoje tri pada na godinu. Gospodo, to je to. Povraća mi se, a vi prosvjetari, možete štrjkati do mile volje. Ali pogledajte malo i sebe. I dalje pišem roman, želim zahvaljujući prijateljima, njihovim pozajmicama itd.

Vojislav Sekelj

Bio je savjest i bilo vremena

Umro je Vlado Gotovac, pjesnik, filozof i političar. Malo je ljudi u ovome vijeku bilo koje su te tri dimenzije u sebi pomirili. Tražio je jedinstvo u razlikama i razlike u jedinstvu. Zbunjeni XI tezom o Foerbachu, mnogi to nisu shvatili. On je u ime naroda odrobijao, a Jugoslavija, se raspala. Bunio se protiv te imaginarne jednake jednakosti i intelektualno i moralno, svojim djelom trajno je zadužio hrvatsku kulturu.

Kao pečat vremena donosimo ulomak iz njegove knjige: «Moj slučaj».

1. JOŠ O NASLOVU

U mjetnička avangarda je prevarena. Njen romantični put u politiku završio se debaklom: samokritikama, anetemama, likvidacijama, disidenstvom ili šarlatanstvom. Najozbiljniji, ako su izbjegli propast, usamili su se; bar preko stvarnog formaliziranja svoje političnosti: gdje je ideal nije zbunio brutalnom praksom. Napokon, postaje i povratnici, očajni zbog tužnog stanja tradicije.

Avangarda je stvarno počela sa slavljenjem energije: kao moći podizanja čovjekovog svijeta, prema njegovim zamislima. Nitko nije držao do neizvjesnog metafizičkog ostatka: velike šupljine s ljudskim srcem; i s umom. Inteligencija je postala sebi dovoljna kao destrukcija s pravom. Nezadovoljstvo, revolt, čak očaj i nihilizam, preobratili su se u volju za novim redom stvari: utopija je bila na dohvata ruke. Fantazmagorijski, dakako!

Posebno mjesto pripada onima koji su u nesreći puste zemlje istraživali porijeklo jalovosti i mogućnosti nade: velike obnove; za koju su tražili jezik i oblik. Oni nisu bili programatski borbeni, ali su na poprištu tražili najugroženije mjesto: da bi ga upoznali! Izvjesna aristokracičnost njihova rada dolazi od hladne znatiželje, koja suzbija izmaglice sentimentalnog srca; ako je i romantičarsko. To nezadovoljstvo ne ruši nepoznato! Ono ispituje sve prije svega kao pitanje stvaranja. I zato djeluje elitno. Riječ je o onoj avangardi koja je dekadenciju predusretala sumom vrijednosti: ne zato što ih je smatrala konačnim, nego zato što ih ne optužuje za čovjekove neuspjehe.

Avangarda nikada ne može pomagati postojeće moći: ona jest samo u preokretanju, razaranju i očaju. Danas najčešće kao duboka nesreća; ili propast koja se razlaže u prljavim prostorima; kao njihova stvarnost, kao halucinacija, kao perverzija,

kao suicidalno shvaćanje svijeta. Nakon svih iskustava, gdje još traje, ona se više nikome ne obraća u ime nekog planiranja; ili održava jednostavnu, upravo priprostu zamisao čovjekovog dostojanstva izloženog iskušenjima nasilja: jedan humanizam koji polazi od vjere da je prisutan u svemu što pomaže, što omogućuje čovjekovu vrijednost, ma čemu se ona obraćala, kao potpori; jer i nju oblikuje.

Nakon toliko raznovrsnih događaja, uz sav polet rasprostranjen po njima, sloboda i dalje ostaje indeks situacije: bez nje je pravedno podijeljeni kruh također ropski. Ali ne sloboda shvaćena kao raspust sa skidanjem hlača i usnom harmonikom; kao galarna protiv vlade i običaja; kao prezir prema pejzažu i gnjev na rime; kao nasilje koje još nije organizirano: već sloboda koja se iskušava u djelima upregnutim jednako u vječno i svakodnevno; već sloboda u kojoj svatko može biti sam bez opasnosti, bez solidarnosti koja ga veže u niz sa svim njegovim zarazama; već sloboda u kojoj je jedina granica ona koju pomičemo prema neizvjesnosti, kojoj drugi jest i ništa i sve; već sloboda koja ne traži vlast ni moć da bi postojala, koja ne čezne za državom da bi bila sigurna. Sloboda kao uzajamno omogućavanje djelovanja, ali ne dizanjem ruku, napuštanjem ili udaljavanjem, bijegom; ne! Nego pritiskom koji traži najobuhvatniji odgovor: s idealom konačnog. Svijet u kojem postoji samo jedna moć pogođen je bolešću. I uzalud se raduje nesvestan duboke rane u kojoj slabi. Svjet u kojem moć jedne sfere dijeli elikasnost drugima, odmjeravajući je, neizbježno pada u fanatizam s trivijalnim mitovima: u njemu se indoktrinacijom sve predstavlja kao uvjet budućnosti, pa i nasilje. To je svijet u kojem čista pobuna protiv patnje postaje nemoćna, ako radost ne zamišlja bez duha; ako radost zamišlja svijet u kojem svako djelo ima svoju moć i ona se slobodno ostvaruje.

Autsajderi su danas oni koji svom djelu ništa ne

dodaju: odbijajući svaku efikasnost koja ni identična s onom što održava djelo i njegov smisao njegovu vrijednost. To znači da ne pristaju politizaciju kao izvor djelotvornosti; na službeni položaj u sredini hijerarhije; položaj elite poslušni. Oni dakle prihvaćaju nemoć, ali ne i nje posljedice: prepuštanje, apatiju, gubitak odgovornosti, napuštanje svakodnevnog, azijska Njihova djela nastaju s pretpostavkom djelotvornosti: ili u očekivanju doba u koje će o bititi stvarna; ili neprestanom održavanju urgentnom, ma što mu slijedilo.

Samo s novošću tog položaja možemo objašnjati ono što autsajderi rade: apsolutni primat etičke njihovim djelima; a onda elemente avangardne elemente tradicionalnog koji se u njima sakupljaju. Oni zato ne impresioniraju svojim zanosom, začuđuju svojim pronalascima, ne izazivaju neredom: njihova romantičnost je u bespomoćnoj odgovornosti prema slobodi, bespomoćnoj, punoj iskušenja!

Autsajderi su naseljenici mnogih razočaranja njihovih pouka. Nesporazumi koje su sami izdržali pokazali su im da ta historija nije završena: novost zato morala imati uzore ustrajanosti, a oni pozivali na povratak djelu. Jedna golema riječ ljudskog dostojanstva hučala je pritiješnje obalama njihova doba; sa skrivenom dubinom skoro ponornica! Oni nisu ništa napuštali, ničega odricali: vjernost svome djelu sužavala je njihovu stazu, pretvarala je u sporednu, autsajdersku. Oni su uz sudbinu svog rada i to je njihov odgovor vremena. Znajući da idu sporednom stazom, gdje stradanje često jedini rezultat rada, oni su tako znali da nisu iznevjerili onu perspektivu u kojoj kruh pravedno dijeli u slobodi.

Nije to program s naložima, s obavezama škol principima oblikovanja, s metodologijom: radi s jednom stanju časti, etičke dosljednosti, s kojom počinje. Radi se o početku koji ne traži pomoć da postojao, da bi dobio važnost i djelotvornost. A o usred našeg doba i svojom odgovornošću baštini njegova iskušenja.

Autsajderi malo slične sjajnom letu onih od kojih toliko naučili: Faetona avangarde zamjenio je Ari ali jednako ranjiv! Ova slika ne iscrpljuje promjenu ona je metafora u kojoj jedno jutro, poslije zamjenjuje mirnija jasnoća podneva.

I svaka sredena slika samo je sabiranje najznačajnijeg, već poznato: iza nje je na autsajderskog puta, s mnogim mjestima koja ostati slučaj; slučaj jednog ili slučaj svih. Ta historija još uvijek u toku. Njen konačni izgled predstoji. Ovdje se samo pružaju elementi za taj slučaj: elementi koji su neizbježno i moje polaganje računati - ali ne o vlastitom slučaju! jer sam u njima suditi.

Gledajući niz putove

Sloboda

Zdravstvene tegobe unijele su mu nemir i strah koji je uspješno pobijedio šetnjom. Dvapat sedmično, i ljeti i zimi, koraca od svoje kuće na Bajnatu do kapele na Bunariću i natrag. Sam. Ritmom koji mu odgovara prelazi put koji vodi preko groblja, gdje zastane kraj svojih milih, krene prugom, pa preko Voka, kraj ciglane do kapele. Tu se pomoli i pode natrag istim putem. Umiruju ga polja, salaši koji opstaju, mir na Bunariću. Razmišlja. Prevrće u glavi događaje i riječi izgovorene. Prosuduje i sudi.

Prijatelj mu je danas, kad mu se požalio na monotoniju svakodnevice rekao:

-- Što ne putuješ? Sad si slobodan. Nema više ni taksa za izlazak iz zemlje.

A on mu je odgovorio:

-- Sačuvaj me Bože oslobađanja i oslobodilaca. I onih koji su Vukovarčane od Vukovara oslobađali, i onih koji su Sarajlije od Sarajeva oslobađali, pa krenuli druge gradove oslobađati i ljepše graditi. Svi su ti oslobodioci toliko zla nanijeli da me muka spopada. I onaj što je otišao, a još je uvijek tu, i taj me pokušao osloboditi. Stalnim prijetnjama, utjerivanjem straha, lažima o blagostanju, redovima za najosnovnije namirnice i potreštine. Gotovo da

smo stigli do reda za štrange. Od negdašnjih sjedenja u kafćima, odlaska u kina i kazališta, na večere, okupljanja prijatelja uz čašicu i kapljicu ništa ostalo. Osiromašilo se. Sada poslije nogometa pijemo pivo u dućanom. Jedna tura, i razlaz. Trčimo kupiti kruha i mlijeka i ako nam ostane još koješta za ručak. A cipele, odijela, čarape dobre su i one od nekoliko godina. Cijene u izlozima nisu više za gledanje. A knjige, vjerojatno se zapitamo gdje se to kupuje.

U listopadu je zasjao tračak nade. Sudionici baršunaste revolucije jasno poručili onom da ga više nećemo. Poslije toga došao je osjećaj da možemo utjecati na prilike oko nas i polagano se sve mijenja i dobit donosi. I sad ako bolje nas, koji brojimo koliko je još ostalo, nećemo moramo znati da će ono ipak doći a do tad treba razgrnuti šikaru, ponuditi istrpjeti, stisnuti zube i podmetnuti leđa.

Do tada, do boljega putovati neću, mada znam kamo bih, jer ne znam kamo ni s čim?

Hodajući prijede prugu, sjedne u krčmu kod bokternice, naruči zagledan u zgradu trošarine i čemprese na obodu groblja. Spušta se niz rampu. Prolazi vlak. Na osvijetljenim prozorima vagona naziru se glave. Ljudi, ipak, putuju.

Mirko Kopunov

Susret božićnim blagdanima

Advent

Vrime Adventa (Došašća) je ispunjeno odlascima na rorate i duhovnom pripravom za proslavu Božića, radosnog događaja kršćana kad je anđeo Gospodnji čobanima navistijo da se rodio Spasitelj Krist Gospodin. (Lk 2, 8-11.) Da što bolje «otpravice» salašari su se kadgod, a većina i danas nastarali da makar s jednim članom naprave disnotor, a nuz to onda i na Badnji dan vrime na pritek, poradili su poljske ljubave i sad se bakću oko josaga. Na Badnji dan su početna adventska događanja: pravljen je Mikulaš, posijano je žito na sv. Ivanu, a tu i tamo se još drže kadgodašnjeg običaja da divojke svaki dan izgube il bace čaroljicu s imenom jednog od momaka, a na Badnji dan otvore posljednju ciduljicu na kojoj je napisano ime (možda) budućeg Božićnika. Po di ko još biluži vrime svakog dana, od Luce do Badnjeg dana, jel će tako i ove godine bit svakog miseca u slidećoj godini.

Materice

Uvrste treće nedilje Adventa Bunjevci se slave ovim blagdanom, jel onda slave najveći i najuzvišeniji Božji dar ženi - slavi se materinstvo. Nijedan blagdan nije toliko obiteljski radostan ko ovaj kad su životne teškoće i nedaće potisnute iz srca i u njegov unetočanje materinstva. Proslava materica je bila i komunističkom režimu kad su taj blagdan probali nadomistiti proslavom Dana Matice (8. ožujka), po ondašnjim «idolima» iz Austrije, iz Zetkin, Rosom Luxemburg itd.

Materice se slave u kući majke, tu se skupe i djeca, udomljena s njevim obiteljima i oni koji su na životni put odvo u drugi kraj. Prijašnje se ide u crkvu, a kod mame je i obiteljska užna, na kojoj niko nije srićniji od majke u pročelju, koja je oko sebe skupila i njeve potomke da se vide i zajedno slave blagdan na koji će ji podsjećati i «materice» - sitni darova kojima majka dariva svakog člana obitelji. Posli podne materičari idu po rodbini čestitat i kama ovaj blagdan.

Materice su Bunjevcima najvažniji dan u godini. Očija iza materica su Oci, dan očeva koji u važnosti nije ni približan matericama, al i ove godine Oci bit malo drugačije, bit istog dana i Badnji dan.

Badnji dan

Ovo je dan bogat običajima od ranog jutra, dok se ne utrne božićna svića kad se čeka Božić. Na Badnji dan se posti, ali ona se drže suve posti kad ništa ne idu, al i to najviše vrime provede u čestitanju,

uz nazdravljanje zamedljanom rakijom, a za to vrime reduše imaju pune ruke posla oko pečenja kolača i udešavanja božićnjaka i spremanja ráne s kojom će se otpraviti božićni sveci. Nađe se vrime i za kićenje božićne grane i udešavanje svečanog astala s obiteljskim betlemom.

Toliko očekivano Badnje večer počima na pojavu svinjarske zvizde; onda se sva čeljad skupe oko obiteljskog svečanog astala na zajedničku večeru. Kadgod je kod salašara ona počimala kad je položaj il reduša udaranjem badnjače o vrata domaćinima zaželila lipe želje ričima: «Koliko žeravica toliko pilića, ... toliko prasica itd.» dok ne izređa sav pilež i josag kojeg salašari odranjavaju.

Iza čestitanja Badnje večeri čeljad za astalom poidu po koji zalogaj jabuke i ora zamočene u med čime označavaju zajedništvo obitelji, a to začine s dva-tri češnja bilog luka zamočenog u med, da se podsiti da u životu ima i papreni zalogaja. Kad reduša metne na astal zdilu s kuvanim gravom, zaprženim maslom, večera počima zajedničkom molitvom. Posli poidene čorbe domaćin utrne božićnu svićicu kašikom vina, a čeljad za astalom gledaju na koju će stranu otić dim, jel će, kako kažu, taj umrit slideće godine. Zato su svi najzadovoljniji kad dim ode usprsto. Posli čorbe na astal se donosi nasuvo s makom i sa sirom, kadgod s tučenim sirom koji je nezaboravno ukusan. Iza tog slidi riba, obično šaran, iako je ovo bilo novijeg vrime, jel ga kadgod salašari nisu ili. Naravno, na astal se iznosi i dunc, najčešće od više felj voća il kompot skuvan

od mišanog sušenog voća.

Posli večere se razminjuju gosti čestitanjem Badnje večeri, a kad prođe ponoć čestita se Isusovo Porođenje.

Ponoćnica je svakako najposićenija sveta misa u crkvi. Na nju dođu čak i oni koji ritko idu u crkvu, a med njima ima i taki koji se onda prvi put nađu na svetoj misi. Kad se čeljad vrata s ponoćnice idu pača i nastavljaju s gošćenjem sve dok se ne utrne velika božićna svića, a to je znak da je počeo prvi dan Božića, a salašarima da se late namirivanja josaga.

Na prvi dan Božića se ide u crkvu i tog dana se ne razminjuju posite, jel je to obiteljski blagdan. Uveče se ide čestitat imendan sv. Stipana.

Ne treba ni zaboravit jedan od načina ritualnog pijenja vina: nošenje bukarice, koju su kadgod nosili na svetog Stipana, a u novije vrime na prvi dan Božića posli podne. Na treći dan Božića, na sv. Ivana se obavlja blagoslov vina. Nestankom vinograda polagano je nesto i ovaj adet.

Jedan od zaboravljeni običaja je da se na 28. prosinca, na Mladence, šibaju dica, a posljednji dan, svrv godine, salašari su obavili positom na misu zafalnicu i posli nje ili večeru ko na Badnje večer. Kadgod salašari nisu slavili doček Nove godine. Taj adet se u novije raširio iz varoši po selima i salašima.

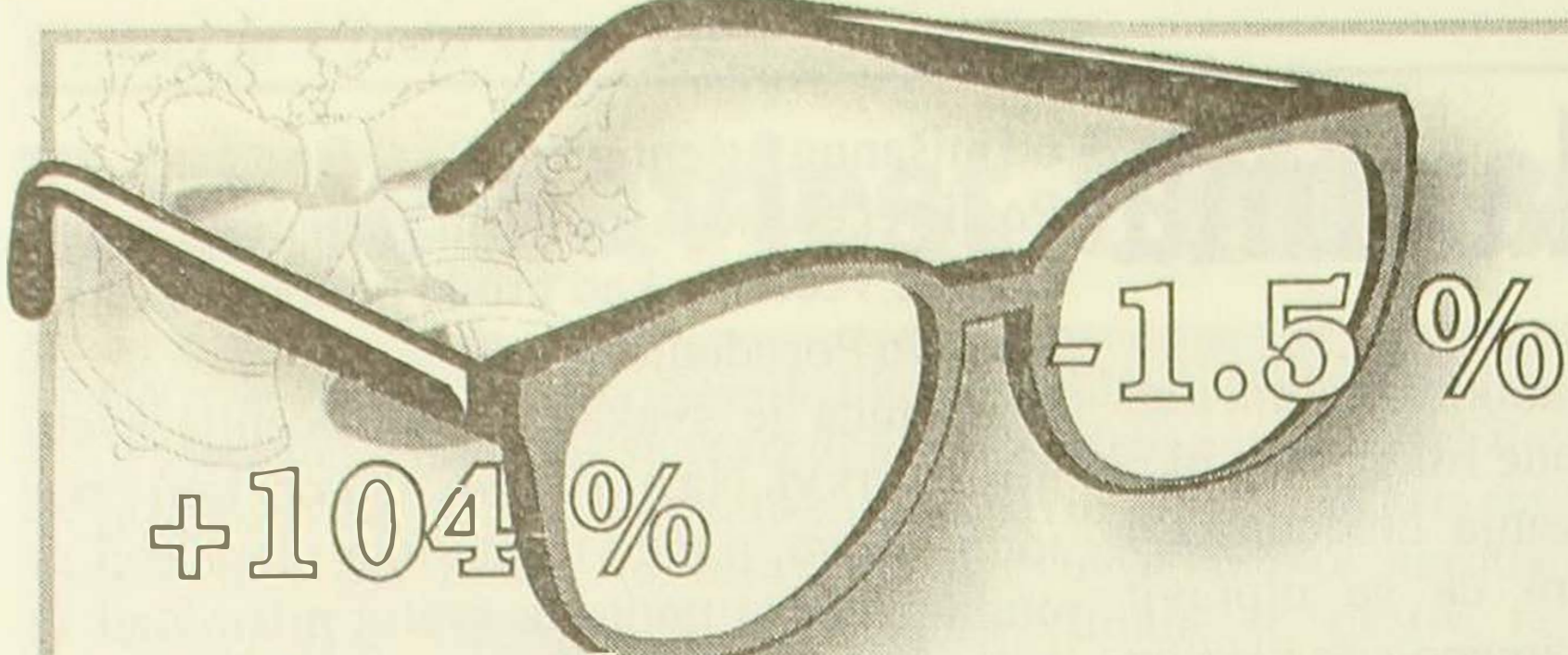
Ovo je mitraljesko ređanje virski i narodni običaja koji božićno vrime čine nezaboravnim i veselim, u čijem je središtu proslava rođenje Isusa Spasitelja, koga je najprija čobanima navistijo anđeo Gospodnji.

Alojzije Stantić

VETERINARSKI ZAVOD "SUBOTICA" a.d.
Subotica, Ivana Milutinovića 123.
Tel: 024 567-933, 567-984, Fax: 024 567-736

**Čestitamo nastupajuće
 božićne i novogodišnje
 blagdane**

Izbori
Izbori
Izbori
Izbori
Izbori
Izbori
Izbori
Izbori
Izbori
Izbori

NAMA JE DOVOLJNO DA ZNATE ZA NAS

FUNERO

PRIVATNO POGREBNO PODUZEĆE

e-mail:funero@funero.co.yu
 Subotica, Karađorđev put 2
 55-44-33 danonoćno
 Bajmok, JNA 3
 762-024 danonoćno

Palić, Jo Lajoša 18
 u cvećarnici "Orhideja"
 753-759
 Horgoš, Borisa Kidriča 7
 792-202

Bunjevačka narodna pripovitka

*Zabilježio i obradio:
 Balint Vujkov*

Bunjevačko vino i car

Nije to uvijek tako bilo da je za Bunjevca brazda bila Bog i život. Naši stari su sablju nosili, didovinu čuvali od Turaka. Kažu: sabljom ore, sabljom vinograd riže, nadžakom kopa zemunicu i grob to je bio život Bunjevaca. Nije bilo slade ni mirlisa, meso su ili vino pili, a ne ma koje već samo crveno, jel se ono u krv pritvara. U vodi se samo umivalo. Jel čudo onda što se posli svatova i prela vino kupovalo iz drugi sela makar je oko Subatice bilo vinograda. Ko je tio da za Uskrs ima vina, taj je moro čuvat. Jedared, baš u proliće, stigo glas da će car svetkovat niku veliku svetkovinu i želi znat koje vino je najbolje u ciloj carevini. Kad je tako, nosiće se vino i iz Subatice. Okup će bit baš na Vodeni ponediljak. Tri delije natovarile svaki po čobanju dobre kadarke. Došli u Beč, pridali čobanje i čekaje šta će biti. -- Šta smo mi Bogu skrivili da baš nas izaberu za ovaj poso? tužu se oni jedan drugom. Za polivanje čuvali, od usta otkinili ove poslidnje čobanje, pa sad nek sušimo na Vodeni ponediljak. Oni ne klape zašto car želi znat koje je vino najbolje u njegovoj carevini, pa se zavukli u budžak i čekaje kad će se sve to svršit, pa da dobiju natrag svoje čobanje i razgale dušu kadarkom. A car zašo pa lizne jedno, lizne drugo vino što su naneli sa svi strana, dok nije došo do

čobanja. Tu je al povuko i ni brkove nije otro već i nji obliziva. Carski podrumdžija sve leti, al skoro ne dodiriva zemlju, tako trči da nađe delije koje su donele to vino. Grli ona tri bunjevačka glode ko da se on rodio pod srićnom zvezdom i kaže: -- ljudi, radujte se: car je izabro vaše vino. Žurite kući i javite: car ne pita pošto je već kupuje iljadu akova, ni kap manje! On se raduje, al se čudo iznenadio kad su se ona trojca počeli češat iza uva ko da su uvaćeni u šteti. -- Šta je, ljudi, vi se ne radujete što se caru najviše dopalo vaše vino?! -- Ko se tom ne bi radovo, al di ćemo mi kod subatički Bunjavaca nać i jedan akov, a ne iljadu, kad sve popiju! Da znaš, lipi naš gospodaru, nije se još rodio čovik koji bi i litru kupljenog vina izno iz subatičkog atara. Pa još u ovo vrime kad i loza počima plakat za lanjskim vinom! Kad je carski podrumdžija čuo taj divan, borme se i on počeo češat iza uva, pa ne zna jel bi krenio elosto. -- Dobro, ljudi, a šta da kažem caru?! jedared će od puste nevolje. Tri glode se pogledaje, češu iza uva, očima će jedan na drugog, dok se jedan nije skanio i izlanio: -- Znae šta, gospodaru naš lipi, kažite Vi caru, da od one tri čobanje proda nama trojci bar jednu, a mi plaćamo dvostruke novce.

Iz starog tiska

Mali oglasi

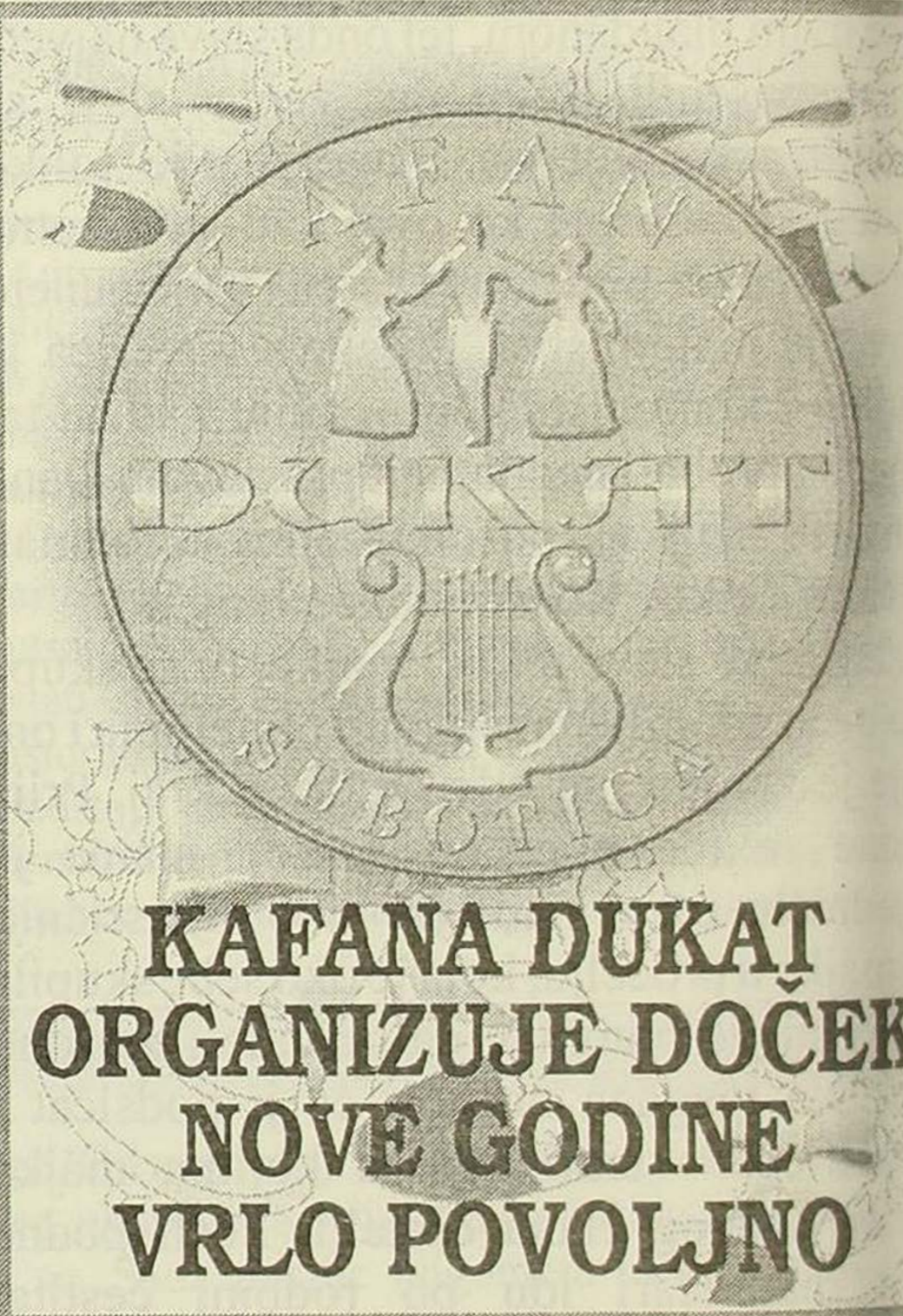
**Tražimo još sposobnih ženskih radnih sila, koje su sposobne za svaki posao. Gradsko poglavarstvo Subotica.
 **Tražim veću količinu "finog" papira za uporabu. pošto nam je papir Bunjevačkog odnosno Hrvatskog žackala "suviše grub." Ivan i Lujza Poljaković.
 **Dajem časove o lepom ponašanju i propagiranju bratsva između Srba i Hrvata. Dr. Drago Dimitrijević
 **Tražimo još 5-6 sinatora u pomoć da bismo mogli srušit bać Marka drugove. Đido i Ivan.
 "Bunjevačko žackalo", Subotica, 5. travnja 1940.

(Na)učimo divanit

Husar doslužio svoje, putuje kući. Dvanajst godina jašio carskog konja, a sad mora pišice. Kapetan mu ostavio samo sablju da se ima čim branit. A čin će se ranit?! Put dalek, budelar tanak, pa iskat ako ne želi krast. Ića i pića se našlo, al na noćište g ne primaje. Ljudi se najviše bojali da i ne zaušljivi el ne ošugavi. Od soldata napravil vandrovača.
 («Fratar brez glave», iz zbirke «Zlatni prag» Balinta Vujkova, Tankönyvkiadó, Budapest, 1990.)

**Srećne božićne
 blagdane
 MVM
 Trg cara Jovana Nenada**

**KAFANA DUKAT
 ORGANIZUJE DOČEK
 NOVE GODINE
 VRLO POVOLJNO**

**Male opservacije na
 velike teme**

1. Nekada, ne tako davno, za spas od nevolje, nudili su nam neprincipijelne koalicije, sjećamo se džemperasa. Danas ovu u pošama kao spas prodaju koliziju koalicija. Nazdravlje do nekih drugih izbora.
 2. Kažeš i Ameri su našli nevolju u mucije ništa bez brahijalnosti. Ipak olakotno je što je njima svejedno. Odnosno, svodi se na isto: i kada glasuju i kada biraju. Demokracija je i ispred i iza njih.